

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет будівництва і архітектури

Ю. В. Третяк

ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ ІНТЕР'ЄРУ

Конспект лекцій
для студентів спеціальностей
022 «Дизайн», 023 «Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація», 191 «Архітектура та містобудування»

Київ 2020

УДК 747 / 749

T65

Рецензент О. В. Кащенко, д-р техн. наук, професор

*Затверджено на засіданні навчально-методичної ради КНУБА
№ 6 від 2020 року.*

Третяк Ю. В.

T65 Основи проєктування інтер'єру : Конспект лекцій /
Ю. В. Третяк. – Київ : КНУБА, 2020. – 84 с.

Розглянуто основоположні питання теорії, типології, методології середовищного дизайну та, зокрема, дизайну інтер'єру, а також його складових – архітектурних простору і деталей, меблів та обладнання, творів мистецтва. Основними розділами курсу є типологія інтер'єру, принципи і засоби його формування, меблі та обладнання в інтер'єрі, стилістика інтер'єру, сучасні тенденції в дизайні інтер'єру.

Призначено для студентів бакалаврату спеціальностей 022 "Дизайн", 023 "Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація", 191 "Архітектура та містобудування".

© КНУБА, 2020

© Ю. В. Третяк, 2020

Зміст

Вступ.....	5
Розділ 1. Архітектурно-дизайнерська типологія як основа проєктної діяльності.....	7
<i>Вступна лекція. Основні поняття і характеристики. Термінологія та історіографія.....</i>	<i>7</i>
<i>Лекція № 1. Класифікація форм архітектурного середовища</i> Зміст процесу розробки проєктного рішення в архітектурно-дизайнерському проєктуванні. Взаємозв'язок типології і форми в інтер'єрних структурах.....	11
<i>Лекція № 2. Загальна типологія архітектурних будівель та приміщень</i> Поняття архітектурної типології. Житлові, громадські, адміністративно-офісні та виробничі приміщення. Основні групи приміщень у будівлі та типові схеми їхнього розміщення.....	17
Розділ 2. Функціональна структура і просторова організація інтер'єрів різних типів.....	20
<i>Лекція № 3. Інтер'єри житлових приміщень (помешкань)</i> Основні вимоги до житла, його типологія і функції. Принципи формування житлового середовища. Особливості формування інтер'єрного середовища житла різних типів.....	20
<i>Лекція № 4. Інтер'єри приміщень громадських будівель</i> Особливості формування громадських інтер'єрів. Основний простір громадського інтер'єру. Особливості формування інтер'єрів різних типів: глядацькі зали, навчально-виховні приміщення, обідні зали, торгові зали, експозиційні зали, рекреаційні приміщення.....	29
<i>Лекція № 5. Інтер'єри приміщень офісних будівель</i> Склад приміщень офісу. Класифікація офісних приміщень. Архітектурно-планувальне рішення. Функціональне зонування. Обладнання та меблі в офісі. Фірмовий стиль. Колористичне рішення.....	39
<i>Лекція № 6. Інтер'єри приміщень виробничих будівель</i> Класифікація приміщень виробництва. Промислові приміщення. Приміщення для наукової та проєктної діяльності. Проєктні майстерні.....	45

Розділ 3. Композиційні та предметно-просторові особливості дизайну інтер'єрів.....	50
<i>Лекція № 7. Компоненти середовища інтер'єру та особливості їхнього сприйняття</i>	
Просторові компоненти інтер'єру та їхня взаємодія. Принципи організації інтер'єрного простору. Просторові рівні середовища інтер'єру та засоби їхнього формування.....	50
<i>Лекція № 8. Світло, колір та оздоблювальні матеріали в інтер'єрі</i>	
Природне та штучне освітлення інтер'єру. Особливості використання кольору в інтер'єрі. Обладнання та предметне наповнення інтер'єрів.....	56
Розділ 4. Історичні та сучасні стилі в дизайні інтер'єрів.....	63
<i>Лекція № 9. Стилi і напрямки проєктування інтер'єрів</i>	
Поняття архітектурного стилю. Історичні стилі в інтер'єрі. Сучасні стилі та стильові напрямки у проєктуванні.....	63
Розділ 5. Методика проєктування інтер'єрного середовища....	73
<i>Лекція № 10. Основні завдання, етапи й методи реалізації проєктного процесу.</i>	
Сфери, процес, технології проєктування. Зміст процесу розробки проєктного рішення в архітектурно-дизайнерському проєктуванні. Етапи і методи розробки архітектурно-дизайнерського рішення. Стандартизація у галузі дизайну.....	73
Список рекомендованої літератури.....	78

Вступ

Конспект лекцій складено відповідно до навчальної програми з дисципліни "Основи проектування інтер'єру", яка викладається для студентів I курсу архітектурного факультету спеціальності 022 "Дизайн", включає теоретичний курс і практичні заняття, але може викладатися також для студентів-бакалаврів (I-IV курси) суміжних спеціальностей: 191 "Архітектура та містобудування", 023 "Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація". Дисципліна разом із курсами "Основи художнього конструювання" та "Основи ергономіки" входить до навчального блоку "Введення у дизайн-проектування".

Мета курсу. Цей теоретичний курс є ознайомчим, а мета його полягає у придбанні початкових теоретичних знань у галузі дизайну інтер'єру для подальшого їхнього використання у проєктній навчальній практиці.

Завдання курсу. Основними завданнями, що мають бути вирішені в процесі викладання теоретичного курсу "Основи проектування інтер'єру", є ознайомлення зі змістом та особливостями галузі проектування інтер'єрів, з типологією об'єктів архітектури і дизайну, вивчення загальних принципів, методів і прийомів формування інтер'єрного середовища житлових, громадських та промислових будівель; опанування підходів до створення композиції предметно-просторового середовища різних типів; ознайомлення з історичними і сучасними стилями дизайну інтер'єру; засвоєння етапів навчального і реального дизайн-проектування.

Лекційний курс дисципліни передбачає володіння методами: ретроспективного аналізу; систематизації теоретичного та практичного матеріалу.

Інтегровані вимоги до знань та вмінь з навчального курсу передбачають для студента знання:

- змісту професійних понять "архітектура", "дизайн", "архітектурне середовище", "типологія", "функціональна організація будівель та їхніх частин", "об'ємно-просторова організація приміщень", "художній образ", "композиція в інтер'єрі", "стилістика інтер'єру" тощо;
- закономірностей формування гармонійної єдності інтер'єру та обладнання;

вміння:

- застосовувати метод роботи з літературою (збирання, вивчення, викладення інформації про предмет вивчення);
- володіти початковими теоретичними поняттями в області проєктування інтер'єрного середовища;
- аналізувати інтер'єри різних типів і видів.

Хто такий професійний дизайнер

Професійним дизайнером можна назвати спеціаліста, що має розвинуте проєктне мислення та спирається у своїй творчості на чітку систему знань, яка включає закони композиції, принципи й закономірності формотворення, декоративні й конструктивні властивості матеріалів, теорію дизайну, розуміння економічної та екологічної доцільності тощо. Професійний дизайнер має здібність до варіативного мислення. На відміну від художника, професійний дизайнер застосовує різноманітні засоби виразності усвідомлено й може пояснити логіку прийнятих їм рішень. Професійний дизайнер може запроєктувати предмет, виходячи з різних передумов та обмежень, установлених замовником і конкретною ситуацією.

Що таке проєктне мислення

Проєктне мислення принципово відрізняється від художнього і виявляється в тому, що в основі будь-якого проєкту лежить наскрізна ідея чи концепція, якій підпорядковується вирішення усіх другорядних елементів та деталей проєкту. Хоча основна ідея може мати літературний, образний, тектонічний, економічний, стилістичний чи інший характер, принциповим є її наявність та чітке вербальне визначення. Проєктне мислення не передбачає пріоритету якогось стилістичного напрямку чи теоретичного підходу до створення дизайнерського твору.

Розділ 1. Архітектурно-дизайнерська типологія як основа проєктної діяльності

Вступна лекція.

Основні поняття і характеристики. Термінологія та історіографія

Інтер'єр (фр. «внутрішній») – це візуально обмежене штучне середовище, що забезпечує людині умови для життєдіяльності та задовольняє її фізичні та духовні потреби, впливає на фізичний та психологічний стан людини.

Проектування інтер'єру – вид сучасної *творчої (що створює якісно нові матеріальні й духовні цінності)* діяльності, яка своєю специфікою передбачає деяке поєднання професійних якостей архітектора, дизайнера та декоратора і спрямовує її на створення гармонійно досконалих і функціонально доцільних предметно-просторових середовищ. Проектування інтер'єрів, на відміну від проектування *предметних комплексів*, полягає в тому, що здійснюється в контексті заданих середовищних умов й орієнтується на використання існуючих на предметному ринку пропозицій окремих речей й комплексів (гарнітурів) з метою включення їх в архітектурне середовище, а також повинно мати функціональну доцільність і естетичну виразність. Під *предметним комплексом* у дизайні середовища розуміють сукупність матеріальних предметів, які пов'язані загальним задумом, призначенням, тобто становлять єдине ціле. Прикладами можуть бути предметний комплекс служби вторинних ресурсів та віденські меблі Тонет.

Специфіку цього виду творчої діяльності визначають такі чинники:

- 1) властивість інтер'єрного середовища мати певний ступінь незалежності від "оболонки" будівлі;
- 2) засіб проектування середовища – від будівлі до інтер'єру в рамках стилю і визначеного авторства та, навпаки, від інтер'єру до будівлі, що несе у собі функціональний і об'ємно-планувально визначений простір, але не передбачає пропозиції з вирішення інтер'єрного середовища.

"Всякий полезный предмет должен быть украшен, спутник всех наших радостей и горестей, он должен обладать душой, души таких предметов создают особую лучезарную атмосферу, которая украшает нашу печальную участь..." – так писав Ле Корбюз'є, автор концепції "Дім – машина для життя".

Незважаючи на захоплення представниками "Баухауза" (В. Гропіус, Й. Іттен, В. Кандинський, Л. Мохой-Надь, Г. Маркс) утопічними ідеями про перебудову суспільства шляхом створення гармонійного предметного середовища, не можна не погодитися з їхньою тезою, де архітектура розглядалася як прообраз соціальної узгодженості та визначалася як початкове джерело, що поєднує мистецтво, ремесло і техніку.

В. Гропіус стверджував, що досконала архітектура приводить людські відносини, речі, просторове середовище життя, техніку, матеріали, а також супровідні їй мистецтва – живопис, скульптуру, театр та декоративно-прикладну творчість – до інтегральної єдності цілісної та емоційно-виразної форми.

Радянська школа ВХУТЕМАС та ВХУТЕІН, подібно до Веркбунда і Баухауза, приділяла велику увагу дослідженню питання взаємодії виробничого середовища і промислового зразка. Естетика і функція виробничого середовища (або втілення функції в естетику), пріоритет технологій, конструкцій, матеріалу над "прикрашенням", нарешті, захоплення оголеною геометричною формою віддзеркалювали часи естетичної і функціональної взаємодії індивідуального і масового виробництва елементів предметного середовища.

Проблемам формоутворення та художнього проектування (дизайну) інтер'єрного середовища у різні роки ХХ ст. приділяли увагу такі видатні архітектори, як Ле Корбюз'є, Вальтер Гропіус, Алвар Аалто, Роберт Вентурі, а з російських майстрів – Ф. Шехтель, брати Весніни, Борис Іофан, Георгій Гольц та інші. А. А. Веснін писав ще у 1934 році: "Проблема архитектурного интерьера у нас не только недоработана, но едва ли даже поставлена. А между тем мы в этом отношении могли бы очень многому научиться у классики, включая в это понятие не только греко-римскую архитектуру, но и зодчество Возрождения, архитектуру Египта, Индии и Китая." У праці "Об интерьере" (1934 рік) Георгій Гольц писав: "Основная задача при организации внутреннего пространства сооружения – жилого или общественного – это найти

такой переход от улицы к интерьеру, который не ошеломлял бы человека и не подавлял бы его, а помогал освоению внутреннего пространства. Интерьер не представляет собой нечто архитектурно самостоятельное. Он является одним из компонентов стиля, в котором решается сооружение в целом". У 1960 році було опубліковано роздуми Бориса Іофана про інтер'єр житла, де сказано: "Особое значение сейчас приобретает интерьер наших жилищ, или, проще говоря, их внутреннее пространство. Трудно представить себе красивый интерьер квартиры без легкой, изящной и удобной мебели. Особое внимание следует уделять встроенной мебели. В однокомнатных квартирах большое удобство представляет так называемая «трансформирующаяся мебель», например металлические и деревянные кровати. Думается, в перспективе можно будет применять шкафы-перегородки, состоящие из типовых секций. Большое значение имеет убранство квартиры бытовыми предметами. Например, вазами для цветов, декоративными тканями и другими вещами, которые придают жилью уют." Як ми бачимо, і тоді, і сьогодні, проблема моделювання та оздоблення інтер'єру існує, тим самим ставлячи перед архітекторами і дизайнерами однакові питання краси та зручності, композиції внутрішнього простору, побудування цілісності ансамблю, стилістики та стилю.

Формоутворення, дизайн та оздоблення інтер'єру в Україні набули великого значення і стали актуальною творчою і теоретичною проблемою сучасної вітчизняної архітектури. Одна з причин сьогоденної трансформації відношення до проблеми – це поява нової спеціальності: дизайнера чи декоратора інтер'єру. При тому, що ринок українського інтер'єрного проектування та будівництва перенасичений, а конкуренція у цій спеціальності є досить високою, насправді гарних і професійних інтер'єрів створюється напрочуд небагато.

Сьогодні в Україні можна визначити три категорії проектування, будівництва та оздоблення інтер'єру – середню, високу та ексклюзивну. *Середній* рівень – це стандартний "євроремонт". *Високий* рівень – це спроба архітектора-дизайнера створити стиль, і ця спроба може вдатися, а може й ні. *Ексклюзив* – проєкт, що демонструє високі матеріальні можливості замовника та інтелектуальний потенціал дизайнера, який зі свого боку може в таких умовах відтворити навіть саму феноменальну ідею. Можна здогадуватися, що створення інтер'єру є не тільки малюванням "картинок", але й кропіткою працею над кресленнями, за якими ведеться будівництво, а також авторським наглядом за процесом реалізації.

Слід зазначити, що в основному процес сучасного проєктування базується на використанні *типових блок-модулів*. *Уніфікація і модульна координація* об'ємно-планувальних структур, конструкцій, вузлів і деталей, предметного наповнення на певному етапі утворюють основу формування предметно-просторового середовища. Так, наприклад, *виробничі будівлі*, що створені на основі уніфікованої типової секції, вміщують в себе верстати, обладнання, транспортну та інженерну інфраструктуру, які побудовані за модульною схемою та відповідають об'ємно-планувальним модулям промислової будівлі. Сьогодні вже можна назвати цілі підприємства, побудовані на основі блок-модуля із закінченим технологічним циклом. Отже, комплексним є не тільки обладнання, а й конструктив будівлі, архітектурна "оболонка", що нібито створює значний за розмірами й ступенем складності дизайнерський витвір.

У типовому *житловому будівництві* розвиток отримала концепція Ле Корбюз'є "Дім – машина для життя", що втілювалася у каркасно-панельних конструкціях будівель та у відповідних типових наборах меблів. Модульні меблі, інженерна інфраструктура, типорозміри будівлі – все це є складним конструктором, що передбачає безліч варіантів, побудованих на єдиній основі уніфікації вузлів відповідно до їхніх функцій та ергономічності. *Ергономіка* (від гр. «робити+закон») – наука, що вивчає допустимі фізичні, нервові та психологічні навантаження на людину в процесі праці та проблеми створення оптимальних умов для ефективної роботи. Серійне виготовлення елементів меблів та обладнання вже само собою вимагає співмасштабного і співрозмірного архітектурного середовища.

Сучасні матеріали й технології виробництва, комбінаторика, лаконічні форми і колір як головні засоби виразності домінують у формуванні предметно-просторового середовища із середини ХХ ст. *Комбінаторика* (від лат. «з'єдную, сполучаю») – один з методів формоутворення в дизайні, що заснований на пошуку, дослідженні та застосуванні закономірностей варіантної зміни просторових, конструктивних, функціональних і графічних структур, а також на способах проєктування об'єктів дизайну з типових модульних елементів. Дійсно, в досить широкому спектрі творчих завдань ми, створюючи інтер'єр, наближаємося до проєктування "машини", якщо мати на увазі комплексне рішення на рівні комбінаторності, функціональної

доцільності й естетичної виразності цілісної середовищної *структури* (елементи і зв'язки між ними) та "машинну" технологію виготовлення предметного наповнення.

Отже, ми можемо окреслити два основних підходи до формування інтер'єру та його обладнання: 1) обладнання та оздоблення приміщення становить єдиний організм з архітектурною "оболонкою" будівлі; 2) комплексне обладнання інтер'єру є втіленням різночасового і різностильового предметного наповнення, яке поєднується через загальну функціональну призначеність і композицію єдиного архітектурного простору і має поліфонічну естетичну організацію.

Запитання для самопідготовки

1. *Що називається інтер'єром і проєктуванням інтер'єрного середовища?*
2. *Яка специфіка проєктування інтер'єрів?*
3. *Хто з визначних архітекторів і дизайнерів першої половини ХХ ст. займався проблемами формування інтер'єру, меблів та обладнання?*
4. *Що таке типовість, модульність та комбінаторика у дизайні інтер'єру?*

Лекція № 1. Класифікація форм архітектурного середовища

Зміст процесу розробки проєктного рішення в архітектурно-дизайнерському проєктуванні. Взаємозв'язок типології і форми в інтер'єрних структурах.

Зміст процесу розробки проєктного рішення в архітектурно-дизайнерському проєктуванні. Процес середовищного проєктування, що працює водночас з архітектурними та дизайнерськими складовими середовища, ускладнюється очевидною різноманітністю видів нашого оточення, що приводить до активних різноманітних прийомів і методів їхнього формування. Порівнюємо два інтер'єрних об'єкти – житло та театральну залу.

Інтер'єр житла складається з багатьох створюючих його речей і деталей, так чи інакше пов'язаних з архітектурно-просторовою основою: стінами, розміщенням отворів, рисунком підлоги. Ролі цих речей є встановленими та передбаченими: прибори опалення, вентиляції та освітлення становлять обладнання; посуд, книги – предметне

наповнення; картини, скульптура, занавіси є елементами декорування. Все це тісно пов'язане із функціональним зонуванням інтер'єра: стіл, комп'ютер, книжкові полиці утворюють робочу зону; гардероб, ліжка, тумби – спальню, які можуть перетікати одна в іншу. В результаті у житловій кімнаті все переплетено, пов'язане та залежить одне від одного. Проте загальною мірою усіх речей та їхніх комбінацій є особистість людини, яка там проживає і формує для себе образ середовища.

У театральній залі структура набагато визначніша: це вісьове побудування простору, яке оптимально демонструє сценічну діяльність та створює максимально зручні умови для реалізації видовища. Подібним чином, «надвоє» розподіляється обладнання: сценічне коло, софіти, реквізит, аудіотехніка для спектаклю; крісла, дзеркала, люстри, декор зали – для глядача. «Переплетення» присутнє й тут: форма зали визначається ергономікою, умовами видимості сцени, акустикою; форма сцени – типом видовища, його обладнанням. Проте все це підпорядковано процесу – організації спілкування глядача та творчого колективу театру.

Ми розглядаємо два інтер'єри, два типи середовища. Кожен з них формально становить єдність простору і предметних комплексів, але образні, смислові, масштабні, тектонічні характеристики є протилежно різними. Тому доцільно передбачити, що поняття «комплексність формування» щодо таких різних об'єктів означає лише принцип, який реалізується у кожному випадку відповідно до свого специфічного сценарію, залежного від типу середовища, що формується. Інакше кажучи, *технологія комплексного проектування архітектурного середовища (склад цілей, навичок, прийомів формування середовищних об'єктів і систем) в основному визначається очікуваним набором властивостей об'єктів проектування*. Зокрема, цей тип об'єкта описується особливим розділом архітектурно-дизайнерської теорії – *типологією архітектурного середовища*.

Типологія – особливий розділ будь-якої науки, що вивчає характерні різновиди будь-якого ряду споріднених предметів або явищ, які створюють свого роду послідовність «типів» – об'єктів, що якісно відрізняються один від одного залежно від зміни конкретного критерію, який є основою вивчення якостей та параметрів такого типологічного ряду (за В. Т. Шимко). В результаті типологічного дослідження

виявляються конкретні класи й форми об'єктів, що дозволяють вченим та практикам вивчати й створювати різноманітні гармонічні об'єкти цього класу відповідно до аналогів за допомогою систематизованих знань про елементи такого типологічного ланцюжка.

Середовище – це особливий утилітарно-психологічний стан характерного простору, в якому цілісно поєднуються відчуття комфорту, краси, надійності, свободи, зручності, пристосованості до функціональної діяльності тощо. Іншими словами, середовище, по-перше, – це просторове утворення, призначене для якогось життєвого чи виробничого процесу. По-друге, в середовищі простір є невід'ємним від специфічного для певного процесу «дизайнерського» обладнання – предметного наповнення, технологічного та інженерного обладнання. Таким чином, *витвір середовищного дизайну* є синтезом просторової ситуації та інженерно-технічних, предметних та декоративних структур, які її насичують, що визначає два боки характеристики цих структур: «споживчий» та «об'єктивний», тобто матеріально-фізичний, естетичний, просторовий.

Прикладами характерних середовищних ситуацій можуть бути аеровокзал, операційний зал технічного центру, кафе у місті, їдальня університету, лікарня, театр, храм, музейна зала. Усі вони окреслюються чотирма характеристиками, що можуть описати будь-який середовищний об'єкт, а саме: емоційною забарвленістю; набором засобів формування відповідного середовища; принципом поєднання компонентів середовища; особливим місцем на «шкалі» загальної системи людських відчуттів. Найбільш важливими для дизайнера є «середні» компоненти – засоби та способи, за рахунок яких досягаються ті чи інші емоційні стани. Робота з ними є сутністю професії художника-дизайнера.

Композиція – це супідрядність, взаємодія, естетична організація фізичних (температура повітря, вологість, вітер), матеріально-просторових та предметних компонентів середовищного об'єкта. При цьому між компонентами середовища складаються особливі відношення, які викликають стійкі психологічні, чуттєві уявлення, що переростають в ідейно-моральні категорії та стани. Комбінація таких уявлень перетворюється у свідомості споживача на закінчений продукт творчої діяльності – *художній образ середовища*. Художній образ може з'явитися випадково, як результат накладання процесів та обставин, а

може бути результатом волі й задуму художника. Таким чином, «середовище» та «композиція» дуже тісно пов'язані: як результат емоційно-художнього пошуку та як система заходів, що викликає у глядача цей результат.

З цього випливає, що *властивість «системності», послідовного ускладнення змісту й форми композиційних побудов, становить базу теоретичної професійної підготовки (програми навчання) спеціаліста в галузі середовищного дизайну (дизайну інтер'єру).*

Сьогодні умови обов'язкової стильової єдності, декларованої ідеалами минулого, не виконуються з причин глобального зміщення способів життя, соціальних установок, географічних стереотипів, технологій життєзабезпечення тощо. З'явився розподіл праці архітекторів, художників, дизайнерів на багато спеціалізацій, кожна з яких спроможна головувати під час створення образу середовища, тобто кожна з них є вільною в особистому рішенні проблеми «типологія середовища – технологія проектування», що знімає відповідальність із «зодчого». Виходячи з цього, з'явилася потреба в напрацюванні нових прийомів і засобів синтезування типологічних та методологічних знань, що поєднували б психологічне сприйняття як предметних, так і просторових аспектів середовища.

Найбільш значущим розподілом між типами середовища з точки зору художника-дизайнера можна вважати розподіл на відкриті простори (місто, поселення, вулиця, площа з будинками) та закриті простори, що охоплюються поняттям "інтер'єр". Дійсно, ці форми середовища різняться неспівмірністю габаритів (масштабністю), функцією, технологією.

Взаємозв'язок типології і форми в інтер'єрних структурах

Типологія інтер'єрів та людські потреби знаходяться у прямому зв'язку, бо людина й суспільство дають соціальне замовлення на створення простору життєдіяльності певного призначення та якості.

Умови існування у певному просторі диктуються функціональним процесом та чисельністю учасників цього процесу. Це, у свою чергу, впливає на габарити і членування простору, насиченість його обладнанням і меблями, естетичні вимоги та ін. Тобто функціональна специфіка, окрім фізичних параметрів, формує середовищні характеристики інтер'єрних просторів. Збільшення числа учасників

процесу вимагає збільшення габаритів споруди, викликає ускладнення процесів, які там відбуваються, підвищення різноманітності форм в інтер'єрах. Узагальнюючи досвід проектування, можна стверджувати, що чим меншим є приміщення, тим більш значущою є роль предметного середовища і деталей та роль дизайнера у формуванні інтер'єру, і навпаки, – у величезних інтер'єрних просторах роль архітектурної "оболонки" та конструкцій збільшується.

Класифікація форм відносин між людьми та видами життєдіяльності відображує функціональну зумовленість типології інтер'єрів, що виражено у розподілі за трьома сферами життя: *виробництво, обслуговування і проживання*. Кожна сфера також розподіляється на групи діяльності. Так, виробництво включає три групи: *промислову, адміністративно-управлінську та творчу*. Обслуговування групується за характерними ознаками споживчого продукту – *видовище, навчання-виховання, харчування-торгівля, демонстрація-експозиція, рекреація*. Проживання поділяється на *індивідуальне та комунальне*.

Існує подальший розвиток класифікацій за видами діяльності (галузі), типам (спеціалізації), підтипам (підприємства) відповідно пов'язаним з ієрархічними рівнями, що поєднані загальними ознаками. Завершується типологія рядом елементарних видів діяльності, що здійснюється у найпростішому предметно-просторовому комплексі, який умовно можна назвати "робоче місце" (виробництво деталей, гра в шахи, приготування їжі). "Робоче місце" є вихідним «первинним простором» під час формування інтер'єру, фрагментом загального інтер'єрного простору приміщення, де людина може здійснити будь-який цикл діяльності за допомогою обладнання. Оскільки процеси життєдіяльності складаються з елементарних циклів, що поєднуються технологічними ланцюжками, то й первинні простори зливаються у більш великі утворення, складні за змістом та об'ємно-просторовим рішенням. Свою типологічну назву ці утворення отримують відповідно до того функціонального процесу, який у ньому відбувається (зона відпочинку, промисловий цех, житловий будинок, спортивний зал, театр, навчальна аудиторія тощо). Особливо великі споруди, в яких поєднуються декілька процесів основних сфер, створюють типи складних архітектурних комплексів, таких як науково-виробничі, адміністративно-громадські, спортивно-видовищні, де розміщується

велика кількість груп (блоків) приміщень різного призначення (вхідна зона, зони відпочинку, харчування, навчання, робочі, експозиційні приміщення та ін.).

Існування *безлічі варіантів поєднання* первинних просторів «робочих місць» у приміщеннях та будівлях є основою для архітектурного формотворення *внутрішніх просторів* будівель, тобто *інтер'єрів*. Планувально-просторову організацію функціонально-технологічних процесів у будівлях та приміщеннях можна здійснювати за допомогою *інтеграції, кооперації, блокування та розподілу функцій* й відповідних зв'язків між просторами – комунікацій. Також для полегшення типологічної класифікації об'ємно-просторових рішень інтер'єрів та можливості розробки проєктних варіантів усе їхнє розмаїття можна звести до ряду геометричних еквівалентів просторових побудов, що розкривають *принципи розміщення елементів інтер'єрного середовища*.

Так, *симетричне* розміщення процесів та компонентів форм притаманне комунікаційним приміщенням, довгим залам обслуговування, коридорним системам, у яких функціонально-технологічні елементи повторюються багато разів. *Асиметричні* форми більш характерні для просторів, що включають різномасштабні процеси, наприклад обслуговування у великих залах, а виробництво – у маленьких приміщеннях, як відбувається на торговельних підприємствах. Пульсуючий чи циклічний процес простіше організувати у просторах, побудованих за допомогою однорідних деформацій та перетворень типу *розтягнення, стискання, зрушення*. Простори, побудовані шляхом *вигину, здавлювання, зламу, крутіння*, зберігають масу, але змінюють пластику та просторову орієнтацію.

Запитання для самопідготовки

1. *Що входить до поняття "комплексне проєктування інтер'єрного середовища"? Наведіть порівняльні приклади різних видів інтер'єрних просторів.*
2. *Що таке типологія середовища?*
3. *Що називається композицією середовища та як формується його художній образ?*
4. *Як відбувається розподіл інтер'єрів за типами?*
5. *За яким принципом розподіляються на види процеси життєдіяльності людей?*

Список рекомендованої літератури: [11], [12], [14], [33], [42], [45].

Лекція № 2. Загальна типологія архітектурних будівель та їхніх приміщень

Поняття архітектурної типології. Житлові, громадські, адміністративно-офісні та виробничі приміщення. Основні групи приміщень у будівлі та типові схеми їхнього розміщення

Особливості формування зовнішніх та внутрішніх просторів будівель мають спільні та різні риси, але найбільша частина життєдіяльності людини відбувається в інтер'єрному середовищі. Як було розглянуто вище, типологія інтер'єрів визначається насамперед функціональним призначенням архітектурних споруд, в яких вони розміщуються, і відповідає загальній типології архітектурних об'єктів.

Типологія – це взаємини між різними типами будь-яких явищ або предметів, представлені у вигляді наукової системи, і вивчення таких взаємин. Типологія використовується для порівняння ознак, зв'язків, функцій і відносин. Логічними формами, що використовуються в типології, є тип (зразок), класифікація (встановлення зв'язку між класами об'єктів) і таксономія (підпорядкованість).

Архітектурна типологія будівель систематизує основні принципи формування типів будинків з урахуванням їхніх основних характеристик та особливостей. Архітектурна типологія визначає перелік будівель та їхню класифікацію, встановлює параметри норм проектування, складу, розміру і функціонального зв'язку приміщень.

Загальними є класифікації будинків за такими відмінними ознаками: функціональним призначенням, за поверховістю та матеріалом стін або основних тримальних конструкцій. Крім цього, існує ще ціла низка класифікаційних ознак: за ступенем відповідальності (капітальності), ступенем вогнестійкості, способом зведення, видом об'ємно-планувального рішення.

Функціональне призначення. За призначенням функції будівлі поділяються на житлові, громадські, промислові та сільськогосподарські. Житлові та громадські будівлі спільно називаються також цивільними будівлями.

Житлові будівлі, як найпоширеніші будівельні об'єкти, зазвичай розглядаються за класичною схемою класифікації – за *функціональним призначенням і поверховістю*.

За *функціональним призначенням* житлові будівлі поділяються на такі групи:

- квартирні будинки для постійного проживання;
- гуртожитки, призначені для довготривалого проживання;
- готелі, призначені для короткочасного проживання;
- спеціальні види житлових будівель, призначені для проживання людей похилого віку, інвалідів і т.ін.

За *поверхівстю* житлові будівлі зазвичай поділяються на такі типи:

- малоповерхові (1-2 поверхи);
- середньоповерхові (3-5 поверхів);
- багатоповерхові (6-10 поверхів);
- підвищеної поверховості (більш як 16 поверхів).

Громадські будівлі за *функціональним призначенням* поділяються на дві великі групи: *спеціалізовані та універсальні*.

Спеціалізовані будівлі, у свою чергу, поділяються на кілька великих груп, а саме:

- будівлі освіти, виховання і підготовки кадрів;
- будівлі науково-дослідних і проєктних установ, будівлі громадських організацій та будівлі управління;
- будівлі та споруди охорони здоров'я та відпочинку;
- фізкультурно-оздоровчі та спортивні будівлі та споруди;
- будівлі культурно-освітніх і видовищних закладів;
- будівлі підприємств торгівлі, громадського харчування та побутового обслуговування;
- будівлі транспорту, призначені для безпосереднього обслуговування населення;
- будівлі комунального господарства;
- багатофункціональні будинки і комплекси з приміщеннями різного призначення.

Універсальні будівлі мають багатофункціональне призначення і поділяються на два типи:

- будівлі багатоцільового призначення з можливістю трансформації. До них відносяться, наприклад, видовищно-спортивні будинки із залами великої місткості, розраховані на проведення багатьох заходів;
- будівлі багатоцільового призначення без можливості трансформації.

За складом приміщень громадські будівлі поділяються на такі основні типи:

- з повторюваними приміщеннями відносно невеликої площі (чарункового типу);
- з головним зальним приміщенням;
- будівлі з комбінованим типом складу приміщень;
- будівлі з основними приміщеннями у вигляді пов'язаних між собою залів.

Промислові будівлі призначено для потреб різних галузей промисловості. Унаслідок значної різноманітності технологічних процесів для подібних будівель характерним є різноманіття архітектурних і конструктивних рішень, але загалом промислові будівлі можуть бути об'єднані в основні класифікаційні групи, а саме:

1) відповідно до ролі у виробничому процесі або за основною функціональною ознакою:

- виробничі будівлі (будівлі, де виробляють продукцію);
- енергетичні будівлі (ТЕЦ, котельні, компресорні, електростанції);
- транспортно-складські будівлі (гаражі, склади, депо);
- допоміжні будівлі (адміністративні та побутові будинки, заводські їдальні та поліклініки);

2) за поверховістю:

- одноповерхові виробничі будівлі;
- багатоповерхові виробничі будівлі;
- двоповерхові виробничі будівлі;
- виробничі будівлі різної поверховості.

Наступним ієрархічним рівнем середовища усіх будівель виступають групи приміщень (функціональні блоки), які за місцем у функціональному процесі розподіляються:

- на основні, в яких відбувається основний функціональний процес, що визначає тип будівлі (промислові цехи, дослідницькі лабораторії, театральні зали, лікарняні палати);
- обслуговуючі, в яких обслуговують зайнятих в основному функціональному процесі людей (викладацькі, зали чекання, виробничі майстерні);

• *допоміжні*, що забезпечують взаємозв'язок між приміщеннями, а також *службові* – для розміщення інженерно-технічного обладнання (рекреації, санвузли, курильні, кухні).

Зв'язок між групами приміщень у будівлях різних типів і видів здійснюється за допомогою комунікацій: горизонтальних (коридори, холи, шлюзи) та вертикальних (сходи та сходові клітини, ліфти, підйомники, пандуси). Графічну модель структурної будови об'єкта зазвичай подають у вигляді схеми функціональних зв'язків між приміщеннями.

Слід зазначати, що здебільшого об'єктами дизайну інтер'єру стають приміщення основної групи.

Запитання для самопідготовки

1. *Поясніть поняття архітектурної типології. Яким чином типологія інтер'єру пов'язана із типом будівлі?*
2. *Які класифікаційні ознаки архітектурних будівель ви знаєте?*
3. *Як класифікується житлове середовище?*
4. *Як класифікується громадське і виробниче середовище?*
5. *Які групи приміщень утворюють будівлі різних типів?*

Список літератури: [29], [30], [41], [43], [52].

Розділ 2. Функціональна структура і просторова організація інтер'єрів різних типів

Лекція № 3. Інтер'єри житлових приміщень (помешкань)

Основні вимоги до житла, його типологія і функції. Принципи формування житлового середовища. Особливості формування інтер'єрного середовища житла різних типів

Основні вимоги до житла, його типологія і функції. Розвиток людського житла пройшов довгий шлях – від примітивної печери первісного мисливця до сучасного "інтелектуального" помешкання, оснащеного електронною інженерною і побутовою технікою. Основними вимогами до житлового середовища, продиктованими особливостями фізіології та соціальних потреб людини, можна вважати кліматичний режим, антропометричні, функціональні, економічні, естетичні вимоги, вимоги безпеки проживання. Отже, можна стверджувати, що *житловий інтер'єр* є комплексом відкритих і закритих просторів, призначених для проживання людини, обладнаних і оснащених відповідно до способу життя, соціальних та особистих інтересів користувачів житла.

Головну особливість житлового середовища становлять переважно інтимні, близькі до розмірів та діяльності людини масштабні співвідношення. Процес проживання людини в інтер'єрі помешкання забезпечують три основні функції: громадсько-соціальна (спілкування, відпочинок, індивідуальна праця), побутова (готування їжі, прибирання, прання, дрібний ремонт і зберігання особистих речей) і життєзабезпечувальна (прийняття їжі, сон, особиста гігієна, фізкультура, лікування). Кожна із них має свої вимоги до середовища, і відбуваються вони у порівняно компактному просторі. Залежно від комфортності житла ці процеси можуть проходити в одному просторі або виділятися в окремі приміщення. Відповідно в разі комунального способу проживання (у гуртожитках, лікарнях, санаторіях, готелях тощо) частина процесів може передаватися підприємствам громадського обслуговування.

Склад приміщень житлової чарунки багато в чому визначається соціальними, віковими характеристиками мешканців, їхньою чисельністю, статевою належністю членів родини. В окремих випадках процеси проживання мешканців відбуваються незалежно один від одного, що вимагає наявності ізольованих приміщень, в інших ситуаціях є можливість об'єднувати значну частину цих процесів у загальному просторі, наприклад у квартирі-студії.

Кооперованість функцій житла дає можливість виділити приміщення або його зони, передбачені для проживання. Їхній подальший розподіл визначається способом життя людини і залежить від часу доби, коли у житлі виділяють зони денного перебування мешканців, де відбуваються майже всі активні процеси побуту, індивідуальної праці, спілкування й рекреації, а також зони нічного перебування (спальні). Оскільки ізольовані спальні приміщення забезпечують власне процес сну, то це означає невикористання цих просторів у денні часи, що є серйозною проблемою під час формування інтер'єрів соціального (компактного) житла. Дозволяється трансформація інтер'єру житла з метою виконання окремими його зонами різних функцій упродовж доби.

Типологічні характеристики житлового середовища. Загальна типологія житла склалася виходячи з термінів проживання, які визначають його призначення та функціональний набір приміщень.

Розрізняють житлові будинки постійного та тимчасового проживання.

Будинки постійного проживання розподіляються на такі види:

- одноквартирні садибні будинки;
- дво-, чотириквартирні садибні будинки;
- багатоквартирні блоковані малоповерхові будинки;
- багатоквартирні будинки середньої та великої поверховості.

Будинки тимчасового проживання розподіляються:

- на готелі;
- гуртожитки;
- інтернати;
- спальні корпуси пансіонатів, будинків відпочинку, санаторіїв.

На тип об'ємно-планувального рішення житлових будинків впливають містобудівні умови та форми кооперації. Садибні будинки призначені для заміського будівництва. Блоковані будинки є проміжним типом між сільською та міською забудовою. Багатоквартирні будинки є основою міського житла. Одна із прогресивних форм кооперації житла – таун-хаузи: автономні житлові комплекси, що поєднують житлове поселення із системою обслуговування.

Будинки постійного проживання. Такі будинки мають відносно повний набір приміщень для забезпечення нормального режиму перебування родини: загальні кімнати та спальні, що належать до житлових приміщень; передпокої, коридори, кухні, санвузли, комори, що становлять групу допоміжних приміщень. Сьогодні цей мінімальний набір доповнюється приміщеннями більш різноманітних функцій: кабінетами, дитячими, студіями, бібліотеками, холами, їдальнями, камінними та тренажерними залами, гардеробними, розвиненими функціонально та за розмірами санвузлами, лоджіями, балконами, зимовими садами, саунами, басейнами тощо. У будь-якому разі для зручності перебування усі приміщення мають бути пов'язані логічною планувальною схемою без втрат простору. Про якість планування свідчить співвідношення житлових і допоміжних приміщень, виражене коефіцієнтом $D_{01} = S(ж):S(з)$, де $S(ж)$ – площа житлових приміщень, $S(з)$ – загальна площа квартири. Оптимальна величина D_{01} перебуває в межах 0,6–0,7.

Одноквартирний садибний будинок як основний тип заміської забудови може мати вільне планування, яке передбачає зусібичне природне освітлення. За дворівневого просторового вирішення на

першому поверсі розміщують приміщення денного перебування (вітальня, кухня, дитяча, господарські приміщення), на другому поверсі або в мансарді – спальні кімнати. Дво-, чотириквартирний будинок має трохи обмежені планувальні можливості заміського житла, але є економнішим у будівництві й експлуатації.

Зблоковані будинки зі збереженням невеликих приквартирних ділянок надають комфорту міському житлу з відносно дешевим комунальним обслуговуванням. Створення будинків сприяє економності їхнього опалення, але обмежує фронт природного освітлення.

Житло для *тимчасового проживання (готелі, гуртожитки, інтернати, спальні корпуси пансіонатів, будинків відпочинку, санаторіїв)* має обмежений склад приміщень із тенденцією до кооперації функцій, компенсуючи відсутність деяких з них загальним блоком обслуговування (кухні, душові, пральні та інші господарські приміщення). Житло цієї категорії тяжіє до коридорного планування, як і квартирні будинки для однаків, людей похилого віку і молодих родин, не обтяжених домашнім господарством.

Основні функції житла. Традиційність і стабільність процесів життєдіяльності людини загалом та у певному регіоні характеризує житлове середовище як майже незмінне за складом обладнання, прийомами його розміщення та параметрами функціональних зон.

Функція сну. Першочерговою функцією житла є забезпечення повноцінного сну як форми відпочинку й засобу підтримки здоров'я. Зона сну потребує повної зорової, акустичної і психологічної ізоляції, тому оптимальним рішенням є розміщення одного спального місця в одній кімнаті.

Функція відпочинку. Для обладнання зони відпочинку враховується положення людини, яка сидить у вільній позі. Основні меблі для забезпечення відпочинку – це стілець, крісло, диван, шезлонг, які можуть бути пересувними; додатково можуть бути полиці, бар, світильник, телевізор тощо.

Функція індивідуальної роботи. Процес підготовки навчальних завдань, самоосвіта, творчість, професійна діяльність вимагає шумоізоляції, спокою та якісного освітлення. Обладнується робочим місцем: письмовим столом (комп'ютер, мольберт, музичний інструмент), робочим кріслом.

Функція приготування їжі. Процес може супроводжуватися погіршенням мікроклімату, як то загазованість, вологість, підвищення температури. Рекомендується зручне розміщення інженерних комунікацій (вентиляція, освітлення, електророзетки і вимикачі) та використання сучасного кухонного обладнання.

Функція приймання їжі. Для економії часу та енергії, які витрачаються на обслуговування процесу зони приймання та приготування їжі розміщуються поруч. Меблі для приймання їжі: обідній стіл і місця для сидіння.

Функція санітарної гігієни має індивідуальний характер, отже, потрібна ізоляція та спеціальне санітарно-технічне устаткування. Стандартне обладнання санітарних зон – це ванна, душ, умивальник, унітаз, біде (гігієнічний душ). Приміщення санвузлів можуть бути окремими та суміщеними з ванною кімнатою.

Функція побутової роботи забезпечується в зоні догляду за одягом, білизною, речами, прибиранням приміщень. Бажано мати такі окремі приміщення: пральні, гардеробні, комори.

Функція зберігання забезпечується такими меблями, як шафи, стелажі, антресолі, полиці, вбудовані, пристінні та острівні, окремими приміщеннями-гардеробними. Передпокій є своєрідною буферною зоною між вулицею та житловими приміщеннями й обладнується вішалкою, дзеркалом, шафами, полицями.

Принципи формування житлового середовища. Основним критерієм для розподілу життєдіяльних процесів є характер проживання, пов'язаний із тривалістю і способом життя. Специфіка кожного процесу відображається у функціонально-просторовій формі житлового осередку. Так, індивідуально-сімейне проживання є постійним у квартирі або індивідуальному житловому будинку. Тимчасове проживання може відбуватися у різних типах середовища. Так комунальне проживання (тривалістю до п'яти-шести років), відбувається в осередку квартирного типу, гуртожитку, інтернаті для людей похилого віку, інтернаті для учнів тощо; тривале проживання (протягом 14–30 днів) – в палаті лікарні, номері санаторію, готелю, бази відпочинку, табору; короткочасне (від одного до 14 днів) – у номері готелю, турбази, мотелю.

Закономірності розподілу основних процесів проживання за типами житлових осередків демонструють єдину природу формування й характерні відмінності у функціонально-просторовій структурі. Розвинена система внутрішньосімейних стосунків розміщується в диференційованій структурі квартири, що складається з ізольованих просторів-кімнат. Функціональні операції групуються, накладаються та утворюють багатофункціональні зони в кімнатах для одного-шести мешканців (наприклад, відпочинок, приймання гостей, індивідуальні заняття у вітальні).

Житловий осередок типу "гуртожиток" забезпечує процес комунального проживання колективу людей, які мають спільний виробничий чи навчальний інтерес. У просторі подібного осередку мають бути житлові кімнати, де відбуваються індивідуальні процеси життєдіяльності, а також колективні приміщення (для приготування їжі, відпочинку, сангігієни). Розраховується комунальна житлова група на три-десять мешканців.

У житловому осередку типу "готельний номер" основною функцією є відновлення життєвого тону мешканця. Простір та обладнання номера відповідають завданню створення нормальних, комфортних умов на обмеженій площі однієї кімнати, де відбувається сон, відпочинок, робота. Побутові роботи і харчування в цьому випадку відбуваються у громадському блоці будівлі, а число мешканців становить одну-чотири особи.

Лікарняна палата, розрахована на одного-чотирьох хворих, організовується з умовою створення максимального спокою для процесу успішного лікування. У палаті переважають спальні місця, а всю іншу життєдіяльність винесено в загальні приміщення осередку відділення на 30 осіб.

Одним з чинників як вирішення проблеми житла є введення критерію комфортності проживання, пов'язаного з геометричними розмірами, об'ємом, обладнанням, гігієнічними умовами. Комфортність житла складається з просторових параметрів приміщення, фізичних умов мікроклімату та відповідного обладнання, а сприятливий мікроклімат створюється архітектурно-планувальними та об'ємно-просторовими засобами, такими як освітлення, інсоляція, провітрювання, внутрішній об'єм, шумозахист та ін. Кімната є первинною структурною одиницею житлового осередку, габарити якої

(довжина та ширина) визначаються виходячи з функціональних процесів, які там відбуваються. Висота житлових приміщень становить від 2,5 до 3 м. Розмір площі пов'язаний з розміщенням потрібних меблів та обладнання з урахуванням проходів між ними. Меблі та обладнання можуть займати 30–40 % площі у квартирі та 40–50 % у готельному номері й утворюють функціональні групи в зонах сну, відпочинку, спілкування, індивідуальної роботи, приготування і приймання їжі, особистої гігієни тощо.

Житловий осередок характеризується поєднанням кількох функцій в одній кімнаті, а саме: відпочинок, індивідуальна робота і сон – у спальні; приготування і споживання їжі – в кухні-їдальні; спілкування і спільний відпочинок – у вітальні. Ступінь комфортності житлового приміщення визначається кількістю різнорідних операцій, що виконуються в ньому. Для раціональної експлуатації приміщень використовуються нормативні рекомендації (нормалі).

Особливості формування інтер'єрного середовища житла різних типів

Квартира. Організація структури житлового осередку – квартири – визначається соціально-демографічними характеристиками та способом життя. Важливою характеристикою житлового середовища є те, що чисельний склад родини впливає на кількість кімнат, функціональні операції окремих приміщень відповідно до норм. Соціально-демографічні особливості родини регламентують наявність обов'язкових приміщень (загальна кімната, спальня, кухня-їдальня, санблок та передпокій), а також додаткових (кабінет, їдальня, комора, лоджії, балкони, тераси). Тому варіанти планування на одній загальній площі можуть бути різними за складом приміщень та їхнім взаємним розміщенням. Зонування ґрунтується на віковому принципі, зона денного перебування є більш гнучкою та трансформованою (вітальня, їдальня, кухня); зона нічного перебування є найвіддаленішою від передпокою (спальня, ванна, туалет).

Для зв'язку приміщень у житлі використовується коридор (хол), а прохідні кімнати у сучасному житлі не передбачаються. Просторове зонування загальної кімнати можна створити за допомогою меблів. Спальня та вітальня можуть включати робочу зону. Спальні кімнати проектуються для подружжя, для двох і для одного мешканця.

Кухні у постійному житлі мають три різновиди: кухня-ніша; кухня; кухня-їдальня. Найзручнішим є подвійний зв'язок кухні з передпокоєм та загальною кімнатою. Планувальним варіантом може стати об'єднання кухні з їдальнею та загальною кімнатою (вітальнею).

Гуртожиток. Сутність гуртожитку полягає в розміщенні функцій однієї квартири в розвиненому просторі поверху або його частині, що називають житловою групою. До неї входять житлові кімнати особистого користування та приміщення громадського користування (кухня-їдальня, санвузли, кімнати для занять, відпочинку та господарсько-побутові приміщення).

Будівлями для тривалого проживання можна вважати шкільні інтернати, гуртожитки, будинки готельного типу, будинки-інтернати для людей похилого віку. Головним завданням для проєктувальника є створення повноцінного середовища для колективного проживання, роботи та відпочинку. Контингент гуртожитків ділять за професійними ознаками: учні професійно-технічних училищ, студенти ВНЗ, робітники та службовці. Наприклад, житловий осередок школи-інтернату відповідає класу на 30 осіб, де передбачаються приміщення для сну, ігор, роботи (навчально-житловий блок). У старших школярів виникає потреба в меншій житловій групі. Інтернати, як правило, зблоковані зі шкільними будинками, громадські приміщення яких використовуються спільно.

У студентських гуртожитках найважливішим фактором є індивідуальна підготовка до занять, що потребує зменшення числа мешканців у кімнатах та в житловому осередку. Комфортність забезпечується у житлових осередках на чотири-вісім осіб, у житлових кімнатах – на дві-три особи, з окремим санітарним вузлом і передпокоєм (житловий блок).

Кухня облаштовується загальна, на кілька осередків до 30 осіб. Робоче місце кожного мешканця складається з робочого столу і полиці для книг. Для економії простору можна використовувати двоярусні ліжка.

Гуртожитки для робітників та службовців мають відповідати за своєю структурою характеру життя дорослої людини. У будинках-інтернатах для людей похилого віку проживають здорові й немічні мешканці. Перші виконують основні життєві операції самостійно, іншим потрібна допомога і спосіб їхнього життя наближений до лікарняного, тому в наявності приміщення медичної допомоги.

Готельний номер. Відмінною рисою номера є концентрація послуг, зорієнтована на відносно короткий час проживання. Готелі обслуговують різні групи клієнтів: бізнесменів, яким для роботи й відпочинку необхідні спокій і затишок; туристів та курортників, які позитивно реагують на відсутність будденності в інтер'єрі; спортсменів, яким потрібні спокій і затишок для відновлення сил. Стандартний номер включає житлову кімнату, санітарний вузол і передпокій. Санітарний блок є суміщеним, а передпокій виконує роль шлюзу перед санвузлом.

Житлові чарунки у закладах масового сезонного відпочинку (турбази, табори, бази відпочинку) мають окремий санвузол без передпокою. Дво-, трикімнатні номери-люкси та апартаменти мають підвищену комфортність за рахунок розподілу житлового простору на загальну кімнату, спальню, кабінет. Практика показала, що одномісний номер (9 м²) і двомісний (12 м²), шириною від 3 до 3,6 м, є найоптимальнішими для меблювання. При цьому використовуються обидві поздовжні стіни, звільняється світловий фронт, немає відчуття затисненості. Залежно від призначення готелю (ділового чи курортного) одній із зон надають перевагу в оздобленні.

Лікарняна палата. Стандартна типова палатна секція в лікарні є автономним житловим осередком для 30 осіб. Дві секції визначають оптимальну місткість відділення, що є базовим розрахунковим компонентом лікарні. Тут відбувається діагностика, лікування, спостереження й догляд за хворими. Відділення забезпечується загальними лікувальними приміщеннями, кабінетами для лікарів і медперсоналу зі спеціальним обладнанням, має буфетну та їдальню, кімнату денного перебування хворих. Палати проєктуються на одне-чотири ліжка, що становить приблизно 7 м² на людину, дитячі палати проєктуються з розрахунку 6,5–6 м² на дитину. Обладнання лікарняної палати складається з ліжка, тумбочки, локального світильника, пересувного стола.

Головним планувальним та естетичним завданням організації осередку є забезпечення зручності обслуговування хворих та дотримання лікувально-охоронного режиму. Особлива увага приділяється цільовій спрямованості у фарбуванні приміщень, природному та штучному освітленню, сучасним конструкціям спеціальних меблів для лікарень, наприклад ліжкам, що трансформуються.

Запитання для самопідготовки:

1. *Назвіть головні властивості житлового середовища.*
2. *Які чинники впливають на склад приміщень та площу житлового помешкання?*
3. *Які групи утворюють житлові будівлі?*
4. *Назвіть основні функції (процеси), що відбуваються у житлі.*
5. *Які ви знаєте принципи формування житлового середовища?*
6. *Назвіть особливості формування інтер'єрів квартир та індивідуальних будинків для постійного проживання.*
7. *Назвіть особливості проектування інтер'єрів тимчасового житла: номерів у готелях, кімнат у гуртожитках, палат у лікарнях.*

Список літератури: [2], [16], [25], [30], [34], [38], [40].

Лекція № 4. Інтер'єри приміщень громадських будівель

Особливості формування громадських інтер'єрів. Основний простір громадського інтер'єру. Особливості формування інтер'єрів різних типів: глядацькі зали, навчально-виховні приміщення, обідні зали, торгові зали, експозиційні зали, рекреаційні приміщення

Інтер'єрне середовище громадського призначення є системою, що орієнтована на колективного споживача, особливості якої обумовлено, по-перше, функціональними особливостями громадських процесів, а по-друге, емоційно-психологічними вимогами до її візуальної організації.

Різноманітність типів середовища громадського призначення включає музеї, торговельні й ділові центри, адміністративні будинки, інститути, клуби за інтересами та багато інших просторів, відкритих (площа, меморіальний комплекс), напіввідкритих (стадіон, виставковий комплекс) та закритих (інтер'єрні простори торговельних центрів, шкіл, університетів, театрів тощо). Громадське інтер'єрне середовище формується в основному залежно від функції: побутове обслуговування (магазини, пошта, громадське харчування), видовища (театри, кіно), будинки управління, науки й творчості, транспортні споруди (вокзали, аеропорти й тощо) навчання й виховання (школи, дитячі садочки, університети).

Спільним завданням для функціонування громадських просторів є створення умов для спілкування різних груп населення, що включає обмін інформацією, товарами, послугами; вироблення спільних рішень; участь у змаганнях; сприйняття видовищ; особистого або колективного

контакту з культурними цінностями, історичною спадщиною та ін. Будь-яке громадське середовище, незалежно від конкретного призначення, складається з трьох груп приміщень – функціональних блоків: для персоналу (побутові приміщення, викладацькі, кімнати відпочинку), для допоміжних процесів обслуговування відвідувачів, глядачів, покупців, учнів (рекреації, вестибюлі, холи); для основної функції будівлі (торговельний зал, глядацька зала, класи, виставкова зала, аудиторія). Кожна із зон має свій тип предметно-просторової організації, свій образ, свої характеристики обладнання, декоративного оздоблення, які синтезуються в емоційно-психологічному кліматі тієї чи іншої зони.

Поділ на "відкриті" й "закриті" зони для відвідувача особливо помітний в *об'єктах унікального характеру*, які становлять у середовищі громадського призначення досить помітну групу. Це театри, музеї, великі спортивні або виставкові комплекси, аеровокзали, меморіальні ансамблі. Інший різновид форм громадського середовища становлять *масові "рядові" об'єкти* – лікарні, бібліотеки, магазини, школи та ін. Безумовно, серед цих споруд також можуть бути об'єкти, запроєктовані за спеціальною індивідуальною програмою, і в цьому випадку вони увійдуть до попередньої унікальної групи.

Відносно стійка технологія того або іншого виду громадської діяльності в спорудах обох типів зумовила появу відповідних стереотипів предметно-просторової організації призначеного для них середовища. Так, функціональний зв'язок "сцена – глядацький зал", що виник ще в античному театрі, фактично зберігся у театральних будівлях до наших днів. Різні варіанти цього "зв'язку", такі як облаштування місць навколо висунутого в зал подіуму, відгородження сцени від залу, організація вистави за принципом циркового видовища, мають безліч аналогів у світовій практиці. Інакше вирішуються проблеми проєктування інших зон театального середовища: допоміжної (артистичні, репетиційні зали і декораційні майстерні), де панує ділова цілеспрямована атмосфера; фое й вестибюльної групи, які є ніби-то продовженням видовищної частини й мають з'єднувати її образне вирішення із прагматичними очікуваннями глядачів.

З причини багатоскладності громадських будівель їхні меблі, обладнання і предметне наповнення є набагато різноманітнішими, ніж, наприклад, житлових помешкань, а також чітко розподіляються на дві групи: спеціальне технологічне, для допоміжних процесів, "приховане" від відвідувача, і «відкрите», яке задіяне в головному функціональному процесі.

Основний простір громадського інтер'єру. Структура простору громадського інтер'єру майже завжди розподіляється на дві зони, що різняться за емоційним сприйняттям, обладнанням та значимістю – призначену для відвідувачів, де здійснюється громадське споживання матеріального чи духовного продукту, і призначену для обслуговування першої (в театрі – це закулісні приміщення, репетиційні зали, механізми сцени, гардеробні, каси тощо; у магазині – побутові приміщення для продавців, складські, холодильники, завантажувальні). Отже, внутрішній простір громадських об'єктів також поділений на дві основні зони – службову (призначену для обслуговуючого персоналу) і власне громадську (призначену для відвідувачів), що перетинаються в місцях, де відбувається процес споживання. Саме цей простір споживання, як правило, визначає структуру будівлі і є основним формоутворювальним чинником.

За подібністю умов проведення функціонального процесу громадські будівлі та їхні інтер'єри можна віднести до кількох основних видів: *видовищні, навчальні, громадського харчування, торговельні, експозиційні, багатофункціональні.* За всієї відмінності процесів споживання та обслуговування в кожному з цих типів громадських будівель можна виділити подібну структуру, головним компонентом якої є *простір споживання* – ядро структури, що зазвичай відіграє роль просторової домінанти і відрізняється порівняно більшими розмірами. Головному простору підпорядковано *додаткові простори*, які сприяють підвищенню комфорту обслуговування – фое, буфети, вестибюлі тощо. Відповідно для забезпечення комфортної експлуатації цих приміщень служать *допоміжні простори*: технічні приміщення, санвузли, курильні, гардероби.

Архітектурно-планувальна організація громадської будівлі визначається розташуванням і взаємозв'язком головного функціонального та композиційного елементу з іншими групами приміщень. Серед таких функціонально-планувальних блоків можна виділити такі структурні вузли: *перший* – вхідні групи (головні, службові, допоміжні вестибюлі, гардеробні); *другий* – приміщення основного призначення: головні приміщення (операційні, читальні, глядачеві, спортивні та актові зали, зали засідань тощо) та службові приміщення; *третій* – підсобні й допоміжні приміщення (комори, лабораторії, книгосховища тощо); *четвертий* – горизонтальні комунікації (коридори, холи, фое, галереї); *п'ятий* – вертикальні комунікації (сходи головні, службові і допоміжні).

Усі планувальні та просторові елементи мають різне значення для формування композиції та художнього образу інтер'єру. Головні складові елементи інтер'єру, що мають першочергове значення для формування внутрішнього простору громадських будівель, вирішуються відповідно до їхнього призначення, незалежно від стилю, у якому вони вирішені. Дизайн другорядних приміщень може мати самостійне або підпорядковане вирішення.

Особливості формування інтер'єрів різних типів

Глядацькі зали. Основою видовищної функції є об'єктивні закони візуального сприйняття, пов'язані з будовою ока та особливостями сценічного характеру дії. Критеріями візуального спостереження за дією є граничне віддалення глядача, безперешкодна видимість, горизонтальні та вертикальні кути огляду. Граничне віддалення визначається можливістю розрізнення предмета чи чогось важливого для розуміння дії: у спорті – це спортивне знаряддя, у театрі – міміка актора, у кінотеатрі – екран. Обираючи параметри зали, потрібно враховувати умови природного або посиленого звучання, вимоги оптимальної реверберації звуку в об'ємі повітря (для концертного залу нормою є 7–10 м³ на одного глядача).

Безперешкодна видимість забезпечується безперервністю променя зору від глядача до об'єкта. На сцені (екрані, арені) фіксуються "фокусні точки", які має бачити глядач, за якими ведеться розрахунок. Так, для кіноекрану за розрахункову фокусну точку беруть ту, що лежить на його нижньому краї, для сцени драматичного театру – на червоній лінії планшета, для концертної естради – на рівні підлоги або на 0,5 м над нею на відстані 1 м від краю естради. Для спортивних арен фокусна точка лежить на ближній лінії поля або на осі ближньої доріжки. За сукупністю параметрів віддалення, горизонтальних та вертикальних кутів огляду встановлюють зони видовищної комфортності з градацією на категорії: дуже зручні (ДЗ), зручні (З), малозручні (МЗ) і незручні (НЗ). Схеми комфортного зонування місць важливі для просторового розподілу глядацьких місць та оптимального формоутворення залів для глядачів.

Навчально-виховні приміщення. Система вітчизняної освіти має три етапи – дошкільний, шкільний (загальноосвітній) і професійний. Форми і методи навчання можна звести до кількох видів, які визначають обладнання та просторову організацію навчальних приміщень закладу:

групова кімната дитячого садка, клас, навчальний кабінет, аудиторія, лабораторія, майстерня, зала. Основними формоутворювальними чинниками є антропометричні дані і психофізіологічні особливості учнів різного віку, а форми навчання розподіляються на колективну, групову та індивідуальну. Колективна форма навчання передбачає спілкування педагога з цілим навчальним колективом – класом, групою, потоком для проведення уроків, лекцій, бесід. Просторова організація приміщення та розміщення обладнання визначається за умовами нормальної видимості педагога й наочного матеріалу. Кут огляду дошки важливий для крайніх місць першого ряду і береться в горизонтальній площині не менш як 35 градусів до далекого вертикального ребра дошки, а величина перевищення не може бути понад 12 см.

Для аудиторії з амфітеатром розміри лав із пюпітрами на одне місце можуть бути не менш як шириною – 55 см, висотою сидіння – 45 см, висотою нижнього ребра пюпітра – 75 см. Відстань між рядами має становити 90–95 см. Для групових занять потрібно вільно розміщувати групи учнів з відповідним розподілом обладнання по зонах. Індивідуальна форма занять допускає безпосередній контакт педагога з учнем на робочому місці.

Створення предметно-просторового середовища навчальних закладів обумовлено низкою вимог: урахування емоційно-психологічних особливостей сприйняття архітектурного простору дітьми різного віку; формування особливої об'ємно-просторової організації приміщень за допомогою кольору, освітлення, фактури поверхонь тощо; створення динамічного простору, в якому активність внутрішнього середовища зростає від периферійних приміщень кабінетів та класів до центрального простору – ядра композиції. Архітектурно-дизайнерські рішення повинні мотивувати інтерес до навчання та довіру до педагогів, що досягається створенням яскравого художнього образу закладу. Усі елементи інтер'єру мають бути співрозмірними дитині, забезпечувати відповідність масштабу щодо функціонального призначення приміщення та вікової групи дітей чи підлітків.

Створюючи інтер'єри дошкільних навчально-виховних закладів, слід ураховувати основні особливості сприйняття дитиною інтер'єрного середовища, а саме:

- акцентування уваги на чітких, зрозумілих, простих формах;

- створення оптимально невеликих за розмірами об'єктів, розташованих на рівні очей дитини;
- пропонувані дитячій увазі зображення мають нести в собі запас інформації, потрібний для певного віку;
- усі об'єкти, що оточують дитину, мають бути високого ступеня естетичної цінності та виконуватися на професійному рівні;
- у полі зору дитини, на тлі нейтрального середовища, має бути невелика кількість елементів, що є композиційними, кольорними і змістовними акцентами;
- просторове середовище має постійно змінюватися та трансформуватися, бути гнучким, забезпечувати свободу пересування;
- більшість елементів має перебувати в полі зору і в зоні досяжності дитини, нести ігрове навантаження;
- об'єкти, що мають педагогічне значення, слід виділяти яскравими відкритими кольорами (фурнітура, висувні шухляди, навчальні картинки тощо) на спокійному, нейтральному кольоровому тлі приміщення.

Основними вимогами до дитячих меблів та обладнання є місткість, модульність, міцність, надійність, легкість, безпечність та екологічність. Світло має бути достатнім для забезпечення функціональних процесів, але не занадто яскравим. Колір огорожувальних поверхонь має бути загалом світлих пастельних відтінків, і, навпаки, мобільне обладнання інтер'єру, меблі-трансформери, іграшки рекомендовано підбирати акцентних, яскравих кольорів.

Обідні зали закладів громадського харчування. Функціонально-технологічний процес, що проходить у приміщенні для приймання їжі, має низку етапів: вхід та прохід до стола, вибір страв відповідно до меню, розміщення за столом, приймання їжі, вихід. В обідніх залах кафе і ресторанів можуть передбачатися розваги для відвідувачів – танці, естрадні виступи, музика. Використовуються дві форми обслуговування відвідувачів – самообслуговування та обслуговування офіціантами. На об'ємно-планувальне рішення обідніх залів впливають певні умови процесу, такі, як місткість, асортименти страв, час перебування, форма обслуговування, що є визначальними для розподілу підприємств харчування на буфети, бари, кафе, закусочні, їдальні, ресторани.

Кафе загального типу розраховується на 25 – 400 посадочних місць, спеціалізоване (молодіжне, дитяче, молочне, кондитерське) – на 50–150 місць. Кафе загального типу має розширений раціон, форму

самообслуговування або з офіціантом. Норма площі в разі самообслуговування – 1,6 м² на відвідувача, з офіціантом – 1,4 м² (з урахуванням місця для танців), у дитячому кафе нормою є 1,2 м², у молочному й кондитерському – 1,7 м² на одне місце.

Ресторан обслуговується за універсальним раціоном, з індивідуально замовленими асортиментами страв. Зали можуть вміщувати до 500 відвідувачів за норми площі 1,8 м² на відвідувача, включаючи площу для естради, танців і банкетних залів. Довжина шляху відвідувача в залі не має перевищувати 30 м, а в їдальнях із самообслуговуванням – 50 м. Для залів підприємств масової мережі обов'язковим є природне освітлення, в барах, кафе та ресторанах допускається штучне освітлення.

Торгові зали. Сьогодні процес торгівлі набуває нових форм: за безпосереднім контактом покупця і продавця, через торговельні автомати, по телефону, поштою, через мережу Інтернет. Продаж за зразками використовується в разі торгівлі громіздкими або технічно складними предметами; у цьому випадку торговий зал перетворюється на так званий «шоу-рум» з виставковою експозицією. За характером товарів магазини розподіляються на продовольчі та промислові.

Потужність торгового підприємства визначається кількістю робочих місць продавців. Для продовольчих товарів передбачено 16 м² на одне робоче місце, для промислових товарів – 16–20 м² на робоче місце, для продовольчих і промислових товарів у разі самообслуговування – 60–80 м² на одного касира. Для зручності огляду і вибору товари розміщують на спеціальному обладнанні – полицях, прилавках, вітринах. Торгове обладнання як елемент інтер'єру має бути нейтральним і не відволікати уваги покупця від товару.

Площа, де розміщено обладнання, може становити 20–30 % площі торгового залу. Функціонально-планувальна схема торгового залу включає організацію потоків покупців та розміщення входів, виходів, комунікацій. Ширина основних евакуаційних проходів береться не менш як 2–2,5 м, найвіддаленіше місце від виходу становить 40 м. Специфіка торгових залів передбачає розміщення різноманітної рекламної продукції на поверхні стелі, підлоги, стін. У торгових залах універсальних магазинів зі складним інженерним забезпеченням, як правило, використовують пристрої підвісних стель.

Кольорове вирішення залів можна асоціативно зв'язати із традиційним показом товару: риба, м'ясо – білий та холодні відтінки; хліб, кондитерські вироби – коричневий, оранжевий, жовтий, білий; молочні продукти – білий, чорний, блакитний; гастрономічні товари – колір та фактура натуральної деревини, білий, насичені зелені, чорний; овочі, фрукти – білий колір та фактура натуральної деревини. Під час вибору освітлення перевага надається комбінованому (природному і штучному) освітленню.

Експозиційні зали. Виставка – це комунікативний простір, функціональне призначення якого складається із задоволення певних потреб відвідувача і досягнення організаторами мети психологічного впливу на відвідувача, передачі йому потрібної інформації. Виставкове середовище організовує та орієнтує інформацію, створює форми показу, що забезпечують виявлення головних властивостей пропагованих предметів і понять.

Мистецтво експозиції в основному пов'язане з практичними питаннями проєктування експозиції, раціонального використання сучасного арсеналу прийомів і технічних засобів. Організація предметного середовища експозиції залежить від організації простору виставки в цілому. Види простору для експозиції різноманітні: окремі відкриті й закриті зони, приміщення будівель різного призначення, музейно-виставкові зали, меморіальні комплекси, природні заповідники. Визначальними технологічними умовами є забезпечення комфорту огляду експоната і зручність руху відвідувача. За формою подання експозиція може бути площинною, об'ємною і панорамною.

Експозиція досягає кращого ефекту тоді, коли правильно визначено: композицію просторового членування загального обсягу інтер'єру по відношенню до експонату; емоційну напруженість, змістовність і різноманітність загального художнього рішення; цілеспрямованість побудови виставкового простору, зв'язок його архітектурної композиції з колірними і світловими ефектами, з усією сумою експонатів; форму інформації та обслуговування відвідувачів тощо.

Зручний огляд експонатів відбувається за дотримання оптимальних вертикальних (27°) і горизонтальних (50–55°) кутів. На практиці користуються правилом "подвійної висоти" об'єкта, що встановлює відстань від об'єкта до місця здійснення повного огляду експонату. Оптимальна ширина експозиційного поясу коливається від 1,6 до 2,7 м.

Комфортне сприйняття експозиції пов'язане з оптимальною організацією освітлення – природного, штучного та мішаного, застосованого відповідно до виду експозиції з урахуванням особливостей приміщень. Обладнання експозиційних зон створює найкращі умови для розміщення експонатів і може бути індивідуального (для музеїв) чи індустриального виготовлення (трансформовані конструкції для змінних виставок). Воно складається зі стендів, вітрин, підставок, подіумів. В останні роки набуває поширення інтерактивне обладнання, створене на базі інформаційних технологій.

Стенди утворюються щитами, об'єднаними в одну просторову конструкцію, та поділяють на три групи: лінійні, осередкові та комбіновані схеми; кріпитися можуть до стін, стелі та підлоги. Графік руху відвідувачів складається відповідно до плану виставки та може бути вільним або примусовим без перетинання зустрічних потоків відвідувачів.

Технологія експозиції художніх галерей потребує певної висоти приміщень, що становить 4,5 м для виробів декоративного мистецтва і графіки; 6,0 м – для творів живопису і скульптури.

Рекреаційні приміщення. Сучасна рекреаційна діяльність має дві форми: "активний" (фізкультура, спорт, самодіяльність, аматорські заняття) і "пасивний" (кіно, телебачення, автотуризм) відпочинок. Окрім спеціально відведених й обладнаних для цієї функції просторів, рекреаційні приміщення і комплекси можуть обслуговуватися великою кількістю допоміжних блоків приміщень, що становлять окрему потужну галузь індустрії розваг та дозвілля. Основними рисами рекреаційної діяльності є такі:

- проникнення в інші типи середовища, зрощування з ними: холи в готелях і гуртожитках, майданчики відпочинку в житлових дворах, бульвари й парки в міському середовищі, реабілітаційні майданчики у виробничих комплексах, спортивні, фізкультурні, розважальні установи в громадській сфері, санаторії, будинки відпочинку як частина природних утворень;

- ієрархічність структури рекреаційних просторів;
- інтеграція інтер'єрних і відкритих просторів, часто із переважанням ролі останніх, тому є можливим залучення до організації рекреаційного середовища компонентів природного довкілля і ландшафту;

– активне звернення до форм відпочинку, пов'язаних з використанням культурних цінностей (театр, самодіяльність), історичної спадщини (туризм, музеї), самоосвіти (виставкові комплекси), фізкультурно-спортивної роботи.

Однією з головних специфічних властивостей рекреаційного середовища є емоційно-образна контрастність щодо загального оточення і характеру тієї діяльності, від якої треба відпочити. Ця обставина має враховуватися проєктувальником незалежно від типу рекреації і її масштабного рівня.

У громадських будівлях та багатофункціональних комплексах виникають певні тимчасові перерви, антракти, періоди очікування заходів. Просторове розміщення процесу проведення часу в рекреації формує два основних функціональних типи – зали очікування і фое. Значення того чи іншого рекреаційного простору в структурі будівлі може бути основним чи додатковим. Зал очікування – головний елемент структури будівель вокзалів різних типів транспорту, для яких характерна насиченість супутнім обслуговуванням. Елементи цієї системи часто мають власне ізольоване приміщення (каси, ресторани, дитячі кімнати тощо). Фое – це додатковий простір для обслуговування відвідувачів основного приміщення, наприклад глядацьких залів у театрах, кіно-концертних залах, спортивно-розважальних комплексах.

Запитання для самопідготовки

- 1. Які основні властивості і завдання дизайну громадських інтер'єрів?*
- 2. Назвіть основні та допоміжні простори громадської будівлі.*
- 3. Як розподіляються громадські будівлі відповідно до функціонального призначення?*
- 4. Які особливості формування глядацьких залів видовищних споруд?*
- 5. Назвіть особливості формування приміщень навчальних закладів.*
- 6. Назвіть особливості дизайну інтер'єру обідніх залів кафе, барів, ресторанів.*
- 7. Які особливості організації простору торгових залів магазинів?*
- 8. Сформулюйте основні завдання проєктування простору експозиційних приміщень.*

Список рекомендованої літератури: [1], [4], [17], [18], [19], [24], [28], [34], [40].

Лекція № 5. Інтер'єри приміщень офісних будівель

Склад приміщень офісу. Класифікація офісних приміщень. Архітектурно-планувальне рішення. Функціональне зонування. Обладнання та меблі в офісі. Фірмовий стиль. Колористичне рішення

Офісні (адміністративні) приміщення становлять складну систему елементів, які впливають на ефективність роботи компанії. Завдання проєктувальника – знайти в кожному випадку оптимальне рішення, не перевищуючи певного бюджету. На етапі передпроєктного аналізу та ескізних пропозицій це вирішується за допомогою розгляду вимог замовника, його організаційної структури, функціональних зв'язків і вибору оптимального планувального рішення, на етапі дизайну предметно-просторового середовища – за допомогою проєктування ергономічних робочих місць, якісних матеріалів оздоблення і зручного обладнання, що створюють комфортне робоче середовище.

До комплексу приміщень офісу, як правило, входять: робочі приміщення відповідно до виду діяльності компанії; вхідна група та приймальня; кабінети керівників; робоча зона (зала чи кабінети); кімнати переговорів або конференц-зали; зони загального користування та відпочинку; санвузли, мінікухня, архів, комори та інші допоміжні приміщення.

Класифікація офісних приміщень. Офісні будівлі та приміщення розподіляються на кілька видів (класів) відповідно до таких характеристик, як розміщення в структурі міста, наявність інфраструктури (інженерних, транспортних мереж та комунікацій, соціально-побутового обслуговування, достатньої кількості автостоянок), стан будівлі тощо. Відповідно до цих параметрів офіси можуть відноситися до класу А, В, С, D, Е мірою того, як зменшується комфорт і престиж. Різниця між класами є досить умовною і, незважаючи на містобудівні чинники, може відображувати рівень архітектурно-планувального рішення, внутрішнього інженерного оснащення, якості дизайну та обладнання.

Архітектурно-планувальна організація офісу. Основною вимогою до формування середовища офісу є утилітарність, інакше кажучи, простір має бути зручним для діяльності колективу та кожного співробітника, не ускладнювати пересування і спілкування, не перешкоджати індивідуальній роботі.

Можливість розвитку компанії бажано передбачати вже на етапі планування офісних приміщень. Для цього потрібно узгодити принципи ергономіки та наявні типи планування офісного ділового простору.

На етапі розробки функціонально-планувального рішення рекомендується передбачати приміщення, призначені переважно для двох типів діяльності: для індивідуальної роботи, що потребує ізоляції і концентрації, та для колективної праці та спілкування. Головним завданням дизайну середовища робочого простору офісів є пошук рівноваги між індивідуальною і колективною діяльністю та виявлення оптимального варіанту планування, що якнайкраще відповідає спеціалізації такої компанії. При цьому естетичний чинник як невід’ємна частина проектування робочого інтер’єру та обладнання не є визначальним у процесі формування офісу. Технологія та організація діяльності фірми, ергономіка робочого процесу – базові вимоги для створення повноцінного комфортного робочого середовища.

Функціональне зонування. Вимогам зручності і комфорту для забезпечення ефективності робочої діяльності відповідає обране функціональне рішення, що передбачає виділення основних зон: вхідної, керівництва, робочої, відпочинку, транзитних, інформаційних вузлів, а також диференціацію "back" і "front" офісу, тобто приміщень, передбачених або не передбачених для відвідувачів. Сучасний офіс складається з традиційних приміщень – робочих кабінетів чи залів (open space), холу-приймальної, кабінетів керівників різного рівня, переговорних, конференц-залів і допоміжних приміщень. Особлива увага дизайнера завжди спрямована на так звані «представницькі зони» (приймальня, кімнати переговорів, кабінети керівників різних рівнів).

Кімнати для переговорів можуть також використовуватися для проведення конференцій, семінарів, тренінгів і навчання персоналу, що відіграє чималу роль у формуванні корпоративної культури. З цієї причини вони можуть бути оснащені обладнанням для проведення презентацій. Сучасною тенденцією є розміщення в офісі зони так званого «кофісу» (кафе-офісу), що сприяє неформальному спілкуванню з клієнтом.

Відповідно до обраного відкритого або змішаного типу планування робочих зон рекомендується поділити загальну робочу залу на окремі зони за допомогою офісних меблів. Робочі місця рекомендується згрупувати блоками і відокремити стелажми чи

невеликими напівпрозорими екранами. Крім стелажів, можна використати мобільні модульні перегородки в комбінації з будь-якими офісними меблями. Для ефективнішого використання площі архіву також може бути запроєктовано спеціальну систему мобільних шаф з елементів, що трансформуються.

Вхідна зона. Вхідна група офісу з боку екстер'єру будівлі та інтер'єру формує перше враження клієнтів та відіграє роль "обличчя" організації, тому є важливою складовою дизайну і фірмового стилю. В офісі невеликої кампанії, розміщеної, наприклад, у частині будівлі, таким вхідним приміщенням стає хол-приймальня, площа якого може бути 20-25 м². Головним елементом обладнання в холі-приймальні є стіл (стійка) секретаря чи адміністратора, який зустрічає і направляє клієнтів. Зазвичай поряд розміщується зона очікування, гардероби для співробітників і для клієнтів, санвузли. Корисним доповненням може бути інформаційна стійка, що дає клієнтам можливість ознайомитися зі структурою й специфікою діяльності компанії.

Кабінет керівника. Кабінет є робочим місцем керівника, емоційним та композиційним "ядром" робочого середовища, він також задає стилістику оформлення всього офісу. З огляду на це організація простору, оздоблення та обладнання директорського кабінету є одним з найважливіших завдань для дизайнера. Кабінет керівника є багатофункціональним простором, у якому, крім робочого місця, може розміщуватися зона проведення переговорів і нарад, місце для відпочинку, бібліотека, виставка.

Поняття "кабінет" усе частіше замінюється терміном «офіс керівника», що пов'язано з розширенням функцій директорських приміщень та їхнім значенням у житті сучасних компаній. Відповідно до такої концепції офіс керівника може бути системою суміжних кімнат, кожна з яких має окрему функцію (робоче місце керівника, переговорна зона, місце відпочинку). Іноді чіткого зонування простору може й не бути, при цьому стіл для переговорів може приєднуватися до робочого стола, а за журнальним столиком у зоні відпочинку керівник може вести неформальні бесіди. В іншому варіанті приміщення директорського офісу можуть розділятися мобільними перегородками, що дає можливість оперативно трансформувати простір згідно з виконуваними завданнями й числом відвідувачів.

Обладнання та меблі в офісі. Офіс сучасної компанії або фірми – складне й багатофункціональне приміщення. Правильно обране обладнання та меблі допомагають створити оптимальні умови для зручної та комфортної роботи співробітників, для стимулювання інтелектуального, творчого, продуктивного процесу праці. Іншим чинником вибору меблів та обладнання для офісу є емоційно-психологічний вплив на людину, коли, наприклад, обираються більш плавні форми предметів меблювання. Відмова від гострих кутів і прямокутних форм не тільки дає можливість створити оптимальні умови для роботи людей, а й підтримувати в колективі дух співробітництва, що формує атмосферу взаєморозуміння і сприяє вибору творчих рішень.

Поняття "офісні" охоплює широкий спектр меблів: робочі і комп'ютерні столи, крісла та стільці різного призначення, тумбочки, шафи, стелажі, стійки й полиці тощо. Розрізняють два основних типи офісних меблів: для кабінетів керівництва і для рядових співробітників та персоналу. До першого типу умовно відносять найдорожчі меблі, зроблені з використанням більш якісних матеріалів та фурнітури. Сучасні офісні столи, крісла й стільці можуть регулюватися по висоті за рахунок оснащення газліфтом – пневматичним механізмом підйому сидіння, у деяких стільців змінюється кут нахилу спинки, у сучасних моделях столів – положення стільниці. Робочі крісла обладнуються коліщатами, що важливо для мобільності співробітника в офісі. Комп'ютерні столи мають спеціальні відділення для клавіатури й системного блоку, багато моделей столів обладнано додатковими полочками. *Колір меблів* в офісному приміщенні не нормується, при цьому світлі тони діють заспокійливо і не дратують, а яскраві фарби створюють акценти та концентрують увагу.

Офісні перегородки. Основними елементами сучасних робочих приміщень є системи офісних перегородок, дизайн яких може відображати фірмовий стиль компанії, легкі модульні конструкції, які дають можливість змінювати простір. Подібна структура офісного обладнання допомагає правильно розміщувати оргтехніку й документацію, ефективно використовувати приміщення нестандартної форми. Головна функція офісних перегородок – створення окремих зон та приміщень, а також комфортного акустичного та візуального режиму зі збереженням при цьому єдності простору. Якщо офіс представляє одну велику робочу кімнату, то її, як правило, ділять на сектори

перегородками, наприклад, індустріально виробленими металевими конструкціями. Конструкція таких швидкозведених стін має в основі сталевий каркас, на який кріпляться панелі.

Класифікація офісних перегородок за видами конструкцій така:

- стаціонарні офісні перегородки, які широко використовуються для комплексного планування та обробки приміщень;
- мобільні офісні перегородки, зручні для організації індивідуальних робочих місць;
- розсувні офісні перегородки, що дають можливість створити універсальні й багатофункціональні приміщення;
- скляні офісні перегородки, які надають конструкціям прозорості й легкості, ідеальні для створення офісу типу "open space".

Стаціонарні офісні перегородки застосовують для комплексного планування та оздоблення приміщень. Зведення легких стін зі швидкозмонтованих перегородок дає можливість оперативно організувати відповідний офісний простір зі збереженням єдиного стилю дизайну всього приміщення. Використання офісних перегородок є більш ефективним рішенням, ніж зведення капітальних стін, з урахуванням динаміки і темпів сучасного ділового життя.

Перевагами подібних конструкцій є забезпечення оптимального рівня освітленості і звукоізоляції робочих місць завдяки різноманітності конструктивних рішень щодо секцій офісних перегородок та легкості монтажу. Збираються офісні перегородки безпосередньо у приміщенні в нічний або навіть у робочий час. Досягається це за рахунок відсутності так званих "вологих" процесів. Офісні перегородки зручні для транспортування, складання, збереження, а також заощадження часу на реконструкцію робочого простору.

Офісні перегородки використовуються для перепланування і перепрофілювання приміщень, коли правильна організація робочого простору допомагає збільшити продуктивність праці. Додатковою перевагою використання офісних перегородок є їхня економічність та екологічність, що відповідає концепції сталого розвитку і мінімізує витрати.

Меблі для керівників переважно використовують у таких стилістичних напрямках, як сучасна класика, фьюжен та більш футуристичні моделі в стилі хай-тек. Звичайний набір директорських

меблів нерідко містить робочий, брифінговий і допоміжний столи, комплект крісел і стільців для господаря та гостей, диван, тумби і шафи, стійку для відео-, аудіотехніки з шафами та полицями. Важливим елементом кабінету директора (фінансового директора) є сейф для збереження документів і цінних речей. Крім традиційних предметів, в офісі керівника можуть розміщуватися вітрини чи стелажі для колекції, а також невелика барна стійка, холодильник і навіть мінікухня, схована від очей відвідувачів або розташована в іншому приміщенні.

Від інших офісних приміщень кабінет директора має відрізнятися певними рисами, що демонструють бізнесовий рівень компанії: показовими розмірами площі кабінету, специфічним плануванням, презентабельністю інтер'єру за рахунок обладнання і оздоблення. Такий підхід у дизайні підкреслюється створенням єдиного корпоративного (фірмового) стилю.

Фірмовий стиль. Фірмовий стиль є свого роду різновидом реклами і широко використовується у середовищному дизайні. Завдяки єдиному кольоровому вирішенню та використанню певного дизайну і предметних форм компанії прагнуть закріпитися у свідомості споживача, оскільки без цього успішна конкуренція неможлива. Тому використання фірмового стилю в інтер'єрі дає унікальну можливість не лише об'єднати команду співробітників, а й впливати на споживачів.

Під час формування фірмового стилю, як правило, можна виділити обов'язкові й рекомендовані елементи. У дизайні робочих приміщень до обов'язкових елементів відносять кольори, аксесуари, а також форми об'єктів декору, меблів та обладнання (фото- або композиційні жалюзі з логотипом або фірмовими кольорами компанії; текстильні елементи м'яких меблів, рисунки на наливній підлозі та підвісній стелі).

Колористичне рішення робочих приміщень. Кольорове рішення є одним із найважливіших чинників у формуванні дизайну офісу. Наразі найбільш поширеним є "європейський" варіант кольорової гами, коли колір архітектурних огорожувальних конструкцій витримується у світлій гамі, утворюючи "тло", на якому яскравими акцентами сприймаються робочі меблі, декоративні елементи, твори мистецтва, озеленення.

Загальновідомим є правило, за якого світлі тони зорovo збільшують простір, темні – зменшують. Узагалі за допомогою зорових ілюзій та психологічних особливостей кольору є можливість вирішити

проблеми пропорцій та масштабності в робочому просторі, де людина проводить багато часу. Таким чином, можна зорозв вкоротити надмірно вузьке й довге приміщення, зробивши меншу стіну темнішою; можна знизити занадто високу стелю тощо.

Застосування контрастних кольорів також допоможе візуально розділити загальне приміщення на зони, виділити, наприклад, приймальню (зону ресепшену) чи місце для відпочинку. Стіни подібного простору можна оформити світлими тонами, позначивши межі території килимом і диванами, решту приміщень, відокремивши чіткою межею або плавними градієнтами, вирішити в темніших тонах. Спочатку визначається орієнтовна тональність усього простору офісу, потім йде пошук гармонійної гами відтінків основних кольорів.

Також кольорове рішення залежить від якості освітлення і від орієнтації вікон за сторонами світу. Залежно від рівня освітленості офісу, а також особливостей зміни кольору в разі зміни сезону занадто нюансні відтінки потребують обережного використання.

Запитання для самопідготовки

1. *Назвіть можливий склад приміщень офісу.*
2. *Які архітектурно-планувальні особливості організації офісу ви знаєте?*
3. *Перерахуйте основні функціональні зони офісу та особливості їхнього розміщення у просторі.*
4. *Які особливості дизайну презентаційної групи приміщень офісу: вхідної групи, приймальні, кабінету керівників тощо?*
5. *Назвіть особливості проектування робочих зон офісу.*
6. *Зазначте основні меблі та обладнання для офісу.*
7. *Яким має бути колір в офісному інтер'єрі?*

Список рекомендованої літератури: [20], [26], [29], [40], [51], [52].

Лекція № 6. Інтер'єри приміщень виробничих будівель

Класифікація приміщень виробництва. Промислові приміщення. Приміщення для наукової та проєктної діяльності. Проєктні майстерні

Приміщення, призначені для виробничих процесів, тобто для людської діяльності з переробки сировинного матеріалу на певний кінцевий продукт, класифікують залежно від характеру цієї діяльності. Різноманітні види виробничої діяльності розподіляють на три головні

групи – промислову, адміністративну та творчу, які кардинально відрізняються особливостями своєї планувальної та предметно-просторової організації.

Промислове виробництво характеризується різними видами продукції відповідно до основних галузей виробництва – машинобудування, нафтодобування, харчової промисловості тощо.

Адміністративне виробництво полягає в управлінській діяльності сферами громадського та виробничого життя. Адміністрування диференціюється за галузями (суспільні, господарчі, правові) і за рівнями керування. Переважною формою праці є інтелектуальна, що пов'язано з аналітичною роботою й виробничим спілкуванням.

Творча виробнича діяльність спрямована на створення оригінальної продукції як індивідуального виробу або одиничного зразка. У цьому виді діяльності переважає індивідуальна форма роботи. До творчого виробництва належать три види діяльності – наукова, технічна (проектна) і художня. Останнім часом недержавні адміністративні та творчі приміщення було виділено в групу так званих *офісних приміщень*.

Промислові приміщення. Найбільшу й найрізноманітнішу групу в галузі становлять промислові приміщення, де відбувається обробка матеріалу з метою одержання кінцевих виробів. Різноманітність виробничих процесів характеризується за ступенем участі в них людини, характером обробки матеріалу, габаритами оброблюваних виробів, ступенем безпеки виробництва для людини й навколишнього середовища і таким чином визначає специфіку функціонально-планувального і просторового рішення інтер'єрів цих приміщень. Стрімкий розвиток і вдосконалення виробничих технологій постійно змінює вимоги до архітектури промислових інтер'єрів і потребує забезпечення можливої адаптації та швидкої динаміки середовища.

За ступенем участі людини у виробничому процесі виділяють три характерних види праці. Перший вид передбачає використання у виробництві фізичних можливостей людини, що можуть посилюватися за допомогою відповідних знарядь праці. Подібне виробництво відрізняється більшою чисельністю зайнятих у ньому працівників, що треба враховувати під час проєктування інтер'єру як для організації робочих місць і доступу до них, так і для організації системи освітлення тощо.

Другий вид – механізована праця, де людина працює з оброблюваним матеріалом не безпосередньо, а за допомогою машин і верстатів. І, нарешті, третій вид – автоматизована праця, коли виробничі операції виконуються машинами без безпосередньої участі людини. Роль людини в автоматизованому виробництві зводиться до контролювання за роботою систем та їхнього обслуговування.

За характером власне виробничого процесу підприємства можна поділити на кілька основних груп. До першої відносяться процеси первинної обробки матеріалу, такі як виплавка металів, хімічне виробництво, виробництво електроенергії. Основною рисою виробничих процесів є наявність великогабаритного унікального обладнання, що диктує значні габарити внутрішніх просторів, захист від небезпечного впливу на здоров'я людини та навколишнє природне середовище. Проектуючи інтер'єр, насамперед зважають на проблеми створення сприятливого мікроклімату за рахунок зниження шкідливого впливу тепла, газів, шуму, пилу.

До другої групи належить такий тип виробничого процесу, коли відбувається переробка первинної товарної сировини на вироби (металообробка, машинобудування, легка промисловість, точне приладобудування й радіоелектронна промисловість, харчове виробництво, будіндустрія тощо). У виробництві цього типу використовується переважно верстатне обладнання. Середовище такого виробництва менш агресивне, ніж середовище підприємств первинної обробки матеріалів, однак і тут проблеми зниження шкідливих впливів на людину цілком актуальні. Робоче місце людини на такому виробництві зазвичай фіксоване в просторі, що дає можливість краще його захистити, спланувати освітлення, відведення шкідливих викидів тощо.

Дизайн виробничого середовища не потребує залучення додаткових засобів для активізації творчої уяви дизайнера. Сама індустріальна атмосфера промисловості, раціоналізм і технічна визначеність обладнання, масштабність і технологічна міць процесів справляють сильний емоційний вплив, особливо на людину, яка вперше потрапила до цеху. Отже, дизайн виробничого середовища забезпечує рішення двох основних завдань: сприяти підтриманню ефекту візуального впливу індустріальної стихії на людей, які тут працюють; передбачити їхній фізичний і психологічний комфорт. Слід зазначити, що сучасні інтер'єри виробничих приміщень, навіть величезних заводів, за рівнем художньо-естетичної виразності часто не поступаються іншим видам громадських приміщень.

Приміщення для наукової та проєктної діяльності. Наукова діяльність поєднує дві взаємозалежні форми – теоретичні й експериментальні дослідження. Теоретичний процес традиційно потребував приміщень кабінетного типу, основною відмінністю яких, крім наявності робочих місць, була наявність великої кількості стелажів для спеціальної літератури, при цьому частина роботи все одно проходила в бібліотеках та інших інформаційних центрах. Розвиток інформатики й комп'ютеризація радикально змінили характер приміщень, призначених для теоретичної наукової діяльності людини, завдяки об'єднанню окремих робочих місць, приміщень й навіть окремих будівель єдиними комп'ютерними мережами, що полегшує доступ до інформації.

Експериментальний процес, як правило, відбувається в лабораторних приміщеннях, інтер'єр яких залежить від характеру досліджень. Лабораторні приміщення загального типу розрізняють залежно від профіля роботи за однією із природничих наук (фізика, хімія, біологія), причому розпізнає їх не стільки просторова організація приміщення, скільки обладнання та апаратура, яку розміщують на стандартних лабораторних меблях.

Характерною рисою інтер'єру лабораторій загального типу є наявність великої кількості комунікацій. Спеціалізовані лабораторії служать для розміщення нестандартного обладнання, подекуди великогабаритного; це не стільки простір для розміщення робочих місць, скільки оболонка для цього унікального обладнання, яка повинна створювати оптимальні умови для його функціонування, обслуговування й вивчення.

Проектні майстерні є приміщеннями, де відбувається процес проєктування інженерних, архітектурних об'єктів та промислових виробів. Індивідуальний характер розроблення одиниці проєктної продукції (креслення, виконувані на одному зі стандартних форматів) визначає характер обладнання проєктної майстерні. Найбільшу частину подібних просторів відведено під індивідуальні робочі місця проєктувальників з виділеними із загального простору рекреаційними, адміністративними зонами, а також зонами для друку, копіювання та іншого спеціального обладнання (принтери, плоттери). Також можуть виділятися окремі приміщення і зони під майстерні для моделювання; у низці випадків тут є потреба в більшій поверхні горизонтальних площин

для ескізування й креслення в натуральному масштабі. Велике значення в інтер'єрі проєктної майстерні має організація природного освітлення робочих місць. Комп'ютеризація проєктних процесів змінила характер інтер'єру архітектурних майстерень та конструкторських бюро, однак повна заміна ручної графіки та моделювання комп'ютерними засобами вважається недоцільною у сучасній творчій діяльності.

Основною функцією адміністративної діяльності, що відбувається в інтер'єрах відповідних приміщень, є розробка документації щодо керування й регулювання діяльності установ, підприємств, галузей господарства тощо. Організація простору для адміністративної діяльності багато в чому подібна до проєктних майстерень, з тією різницею, що первинною просторовою одиницею тут є не робоче місце проєктувальника з креслярською дошкою, а частково ізольований модуль на одне або кілька робочих місць, обладнаний комп'ютерами та іншою оргтехнікою. В інтер'єрах адміністративних приміщень менш жорсткі вимоги до природного освітлення, проте більше уваги приділяється проблемам шумопоглинання й ізоляції, а також кондиціонування повітря.

Прикладами найбільш визнаних інтер'єрів архітектурних, дизайнерських майстерень та офісів можуть бути приміщення Баухауза В. Гропіуса, будинок-майстерня К. Мельникова, комплекс Фабріка Р. Бофіль тощо.

Запитання для самопідготовки

- 1. Як підрозділяються види виробництва та будівлі для їхнього розміщення?*
- 2. Які особливості формування середовища приміщень виробництва?*
- 3. Назіть особливості формування інтер'єрів науково-проєктних закладів.*
- 4. Які основні характеристики інтер'єрів проєктних майстерень?*

Список рекомендованої літератури: [9], [26], [40], [41], [50], [51].

Розділ 3. Композиційні та предметно-просторові особливості дизайну інтер'єрів

Лекція № 7. Компоненти середовища інтер'єру і особливості їхнього сприйняття

Просторові компоненти інтер'єру та їхня взаємодія. Принципи організації інтер'єрного простору. Просторові рівні середовища інтер'єру та засоби їхнього формування

Інтер'єр виступає як композиційна єдність огорожувальних поверхонь, архітектурних деталей, їхнього декоративного оформлення і предметного наповнення, що безпосередньо взаємодіє з людиною. Розглянемо умовний поділ інтер'єрного середовища на ієрархічні планувально-просторові компоненти для розуміння методики проектування, а також функціональних та композиційних особливостей формування.

Першим компонентом є архітектурна "оболонка" простору (будівля, група приміщень, приміщення) – своєрідне обрамлення середовища, його головний архітектурно-виразний засіб, який визначає межі внутрішнього простору.

Другий компонент умовно можна назвати огороженням, який характеризується розкладанням цілісної форми «оболонки» на певні основні пласкі та об'ємні елементи: стіни, колони, перегородки, стелі, підлоги, галереї, балкони, сходи та ін. Компоненти огороження своєю формою, матеріалом, пластичною й кольоровою обробкою створюють індивідуально-образні риси інтер'єру.

Третім компонентом є предметне наповнення (обладнання й меблі), яке характеризує функціонально-типологічний зміст середовища, сприяє виявленню образно-типологічних рис інтер'єру.

Розробляючи дизайн-проект інтер'єру, треба враховувати неоднаковий рівень сприйняття елементів його композиції, що обумовлене їхнім масштабом, кольором та формою. На *першому рівні сприймається композиція інтер'єру в цілому*; при цьому визначальним елементом є архітектурно-просторова організація, «оболонка» інтер'єру. Із предметного наповнення на цьому рівні сприймається переважно великогабаритне обладнання або елементи, що композиційно чи функціонально відірвані від решти предметного наповнення, наприклад елементи верхнього освітлення. *Другий рівень – сприйняття елементів*

предметного наповнення, що безпосередньо взаємодіє з людиною; при цьому на перший план виходять форми цих елементів, їхнє об'ємне рішення, фактура, деталі, колір, а архітектурна «оболонка» та деталі є тлом для цих елементів.

Крім цих двох складових, у формуванні композиції інтер'єру досить активно задіяні також елементи, які не мають безпосереднього функціонального навантаження – *деталі декоративного оформлення, семантично-символічні інсталяції, а також твори мистецтва.* Разом усі ці елементи становлять об'ємно-просторове середовище інтер'єру.

Зауважимо, що композиція внутрішнього простору приміщення не обмежується тільки матеріальними, об'ємними елементами. Досить важливу роль у ній відіграє освітлення інтер'єру, його колористика, нарешті, загальний сценарій руху відвідувачів, що передбачає поступове сприймання різних деталей та світлових ефектів, тобто включає ще четверту складову – часову.

Принципами організації інтер'єрного простору можна вважати принцип гнучких зв'язків ізольованих і відкритих просторів; принцип ієрархічної побудови, що встановлює ступінь впорядкованості в межах від суворої геометрії до вільних форм, зв'язуючи внутрішній і зовнішній простори єдиним задумом.

Композиційними засобами дизайну інтер'єру стають: засоби, що створюють організаційну структуру будинку; засоби гармонізації форми; засоби, що посилюють емоційну виразність. Безпосередньо в дизайні інтер'єру вони виражаються через формування тектоніки форм, метрично-ритмічних закономірностей, симетрії чи асиметрії. Також композиція інтер'єрного простору будь-якого типу вдосконалюється засобами архітектурного масштабу, пропорціювання, формоутворення, колористики, світлового дизайну, монументально-декоративного мистецтва.

Матеріально-просторові компоненти формують художній образ середовища інтер'єру, створюючи, за висловом Ле Корбюз'є, "...моменти естетичного впливу, ... які сприймає наше око, – поверхні, форми, лінії". Однак відбувається це не випадково. Естетичний вплив середовища інтер'єру є наслідком продуманого поєднання його матеріальних форм – від функціональних до декоративних, – освітлення, колористики і сценарію їхнього "розгортання" та сприйняття в процесі руху й виконання різноманітних функцій. Тому в дизайні інтер'єру

формування композиції є не одномоментним актом, миттєвою знахідкою рішення, а багатоетапним процесом, що відображує складність побудови об'єкта проєктування. Кожному етапу цього процесу відповідає власний набір композиційних завдань та відповідних середовищних засобів втілення у загальне цілісне рішення.

Інтер'єр будь-якого типу завжди містить систему складних комбінованих взаємопроникливих вражень, починаючи від просторової основи до доповнюючих її архітектурних, конструктивних і декоративних деталей. У свою чергу, елементи більш "низького" ієрархічного рівня, наприклад, обладнання і предметне наповнення, які мають власні об'ємно-просторові взаємодії, ще більше ускладнюють і збагачують композиційну конструкцію та художній образ об'єкта в цілому.

Наявність у візуальній конструкції інтер'єрного ансамблю декількох рівнів (шарів) композиції, що мають відповідні ступені емоційно-чуттєвого впливу на споживача, викликає проблему зведення цих різноякісних відчуттів та пластичних ідей у єдине ціле, що, в принципі, є кінцевою метою композиції. Звідси випливає правило – конфліктність просторової ситуації (зіткнення світлого і темного, вертикалей та горизонталей, площинного та об'ємного тощо) створює композиційні "ідеї" та "теми", а засоби вирішення конфлікту визначають художній зміст композиційного рішення, яке диктує людині його відчуття та поведінку у просторі (за В. Т. Шимко).

Розглядаючи інтер'єрне середовище як систему, можна стверджувати, що її композиція є цілим, що має певну організацію, тобто складається з естетично значущих елементів, поєднаних системою легко впізнаваних підпорядкувань. Інакше кажучи, композиційна структура інтер'єру містить елементи, що відрізняються значимістю та "обов'язками" – домінанти, акценти, тло, осі.

Домінанти – це панівні в такому ансамблі компоненти, що контрастують з навколишнім середовищем низкою параметрів – розмірами, формою, кольором і т. ін. Причому відмінності ці настільки виразні, що обов'язково зосереджують на домінантному елементі увагу глядача, роблять його набагато активнішим, привабливішим за інші елементи композиції. Як правило, домінанти несуть основне художнє навантаження, враження від них становить головний дизайнерський зміст об'єкта в цілому. Це може бути інсталяція чи скульптура в центрі

простору, група меблів, рекламний напис або, навпаки, – порожній простір з кольоровим акцентом у щільно вмебльованому приміщенні. Видалення домінанти з композиції може повністю її зруйнувати.

Акценти – це частини композиції або її елементів, виділені із загального ряду через особливе вирішення їхніх окремих художніх характеристик. Художня самостійність акцентів не настільки важлива, як домінанта простору, але достатня, щоб підкреслити або організувати його побудову. Як правило, акценти в просторовій композиції не одиничні, розрізняються за значимістю та утворюють власну ієрархічну систему – першого рівня, другого рівня тощо. Видалення акцентних елементів з композиції змінює, але не руйнує її повністю.

Тло – це основна маса елементів (поверхонь чи об'ємів), яка створює в цілому певне загальне уявлення про розміри, об'єм, колорит, матеріали простору. Ці елементи утворюють "поле сприйняття" для значущих компонентів композиції – акцентів і домінант.

Осі композиції – це умовні лінії, що позначають у структурі інтер'єрного середовища зв'язки між просторами, об'ємами та елементами. Вони можуть бути просторові, об'ємні (матеріальні) або семантично-змістовні (уявні), в усякому разі вони визначають напрями естетично-чуттєвого сприйняття ансамблю, спрямовують і фокусують увагу глядача.

Професійно створена дизайнером із зазначених вище елементів композиційна структура інтер'єру зосередить увагу глядача на його найвигідніших деталях, виділить ті з них, що потребують додаткового споглядання та уваги.

Темою архітектурного або дизайнерського рішення інтер'єру є композиційно осмислена комбінація функціональних та декоративних форм і засобів, що створює стійкий зоровий образ такого простору або його частин. Прикладами архітектурно-дизайнерських "тем" в інтер'єрі можуть бути різноманітні архітектурні конструкції (ордерні побудови, аркади, складки, бані); елементи ландшафтного дизайну (рослини, фонтани, басейни, геопластика); малі форми (бесідки, перголи, намети, вази); літературні та етнографічні асоціації (форум психопедагогічного інституту у Валі, арх. М. Нуньєс-Яновський, 1984 р.; хол туристичного агентства у Відні, арх. Х. Холляйн, 1984; студія звукозапису East West Studios, арх. Ф. Старка тощо).

Власну "тему" можуть мати також меблі, елементи дизайну та обладнання, що становлять предметно-просторовий рівень інтер'єру. Вони можуть нести різне змістовне та функціональне навантаження: від елементів, що ділять простір на окремі частини (перегородки), до утворення багатофункціональних груп елементів, призначених для різних форм діяльності – очікування, відпочинку тощо. Численність функцій веде до різноманітних художніх рішень елементів дизайну – як монументально-декоративних, так і предметно-промислових. До цього слід додати специфічні можливості декоративно-художнього оздоблення горизонтальних та вертикальних поверхонь стін та підлоги з використанням різних матеріалів: деревини, кераміки, акрилу, скла тощо.

Творчий пошук і візуальне вираження власної авторської "теми" є одним з важливих моментів дизайнерської діяльності, що базується на сучасному розумінні конструктивних чи утилітарних завдань, залежить від появи нових дизайнерських можливостей або соціальних установок, особистої обдарованості автора та його ознайомлення з найновішими досягненнями в цій галузі. "Тема", що звучить у дизайні інтер'єру та в його оздобленні, може бути підказана аналогіями зі світу природи, творчим використанням невичерпного арсеналу прийомів, освоєних архітектурою, або навіть сучасними модними тенденціями, як ми можемо побачити на прикладах творчості А. Гауді, Ле Корбюз'є, Х. Холяйна, А. Россі, Ф. Хундертвасера, З. Хадід, Ф. Старка та інших.

Просторові засоби формування середовища інтер'єру. Основними засобами формування інтер'єру вважаються поєднання об'ємів і мас з площинами огорожувальних конструкцій, які обмежують інтер'єр. Площини задають планові габарити інтер'єру, його конфігурацію. Традиційним і надзвичайно ефективним способом є членування форми поверхонь: різного роду поділи, пластичні деформації, прорізи, використання різних фактур, матеріалів, кольорових співвідношень тощо. Ці елементи формоутворення іноді мають декоративний, «накладаний» характер, іноді впливають із конструктивних або функціональних особливостей інтер'єру, але саме вони є носієм масштабу й ритмічних побудов, що виявляють ідею організації простору.

Твори монументально-декоративного мистецтва також можуть бути основою формоутворення простору інтер'єру (монументальна скульптура, малі форми, декоративні інсталяції), грати роль фрагменту

декорування огорожувальної поверхні (живописні й графічні панно, скульптурні рельєфи, мозаїчні орнаментальні композиції тощо). Безпосередньо до творів образотворчого мистецтва примикає група творів графічного та інформаційного дизайну – рекламно-інформаційні засоби, плакати та банери, активне декорування вхідних груп офісних та громадських будівель (реклами, вітрини, емблеми) або створення самостійних об'ємних об'єктів (показчики, стаціонарні інформаційні засоби), поділ поверхні покриття (комунікаційні смуги, зонування). Подібні елементи несуть у собі не тільки естетичне, а й функціонально-технологічне навантаження.

Теоретик архітектури О. В. Іконніков вважав, що "співвідношення маси й простору, спосіб, яким приведені до стійкої рівноваги форми взаємозв'язку частин організованого, зонованого простору, співвідношення величин і ритм чергування просторових поділів і матеріальних елементів – основні засоби архітектурної мови. Їх доповнюють пластика і фактура поверхонь, їх колір і організація освітлення. Засоби інших мистецтв підтримують можливості самої архітектури". Ця думка підтверджує ієрархічну структуру архітектурного середовища, зокрема, інтер'єрів будівель різних типів. Отже, можна стверджувати, що по мірі зростання структурної складності простору від формоутворення поверхонь архітектурної "оболонки", що обмежують простір інтер'єру, до предметно-просторових блоків та окремих речей, змінюється палітра засобів і прийомів формування інтер'єрного ансамблю.

Композиційні засоби і прийоми формоутворення інтер'єрного простору відповідають ієрархічним (підпорядкованим) рівням цього простору, збагачуються й ускладнюються відповідно до ускладнення чи спрощення структури інтер'єру. До основних засобів формування інтер'єрного простору можна віднести: виявлення та підкреслення особливості геометричних форм архітектурної "оболонки"; виявлення динаміки форми та просторових осей, підкреслення закономірностей побудови елементів; визначення та коректування пропорційних та масштабних співвідношень у просторі – довжини, ширини й висоти приміщення, співвідношення елементів і цілого; виявлення співмірності архітектурних форм та людини; досягнення пластичності просторових форм шляхом створення складних контурів та виразних силуетів, комбінування декількох просторових форм у сумарному об'ємі; досягнення внутрішнього членування просторової форми на основі

функціональних і конструктивних умов, використання опорних конструктивних елементів – колон, пілястрів, пілонів, арок; створення різновисоких площин стелі чи підлоги; створення контрасту на основі "зіткнення" просторових властивостей окремих зон та елементів.

Запитання для самопідготовки

1. Назвіть компоненти (рівні) інтер'єрного середовища й особливості їхнього візуального сприйняття.
2. Сформулюйте принципи і засоби об'ємно-просторової організації простору.
3. Які елементи композиції інтер'єру ви знаєте?
4. Яким чином формуються архітектурно-дизайнерські "теми" (ідеї) рішень інтер'єрного простору?
5. Перерахуйте просторові засоби формування інтер'єрів і наведіть приклади їхнього застосування.

Список рекомендованої літератури: [40], [41], [50], [51], [52].

Лекція № 8. Світло, колір та оздоблювальні матеріали в інтер'єрі

Природне та штучне освітлення інтер'єру. Особливості використання кольору в інтер'єрі. Обладнання та предметне наповнення інтер'єрів

Природне та штучне освітлення інтер'єру. Характер внутрішньої об'ємно-просторової організації приміщення, його пропорції, масштаб, ритмічна побудова та пластика елементів виявляється за допомогою світла: природного та штучного. Освітлення внутрішніх просторів визначається насамперед їхнім функціональним призначенням і має на меті створення оптимального рівня освітленості для важливих процесів життєдіяльності в різний час доби. Освітлення при цьому може бути функціональним (у робочих зонах) або мати декоративний характер (у зонах відпочинку житлових або громадських інтер'єрів), може бути спеціальним технологічним (лікарня, театр).

Використання світла як елемента емоційно-чуттєвого впливу, що бере участь у розкритті творчого задуму дизайнера є одним з відповідальних завдань проектування інтер'єру. Завдяки світлу вирішуються тектонічні завдання, виявляється форма, розкривається сутність конструкцій, їхня статична робота.

Світло може створювати різні відтінки настроїв. Воно може бути похмурим, таємничим, радісним і заспокійливим, інтимним і розслаблювальним, збудливим та підбадьорливим через прямі асоціації.

Усі звичні для людини якості природного освітлення, перенесені в інтер'єр, створюють відчуття природності і спокою, що є важливим для житла, робочих приміщень, шкіл, спортивних залів, лікарень. Слід зазначити, що рівень природної освітленості для приміщень різного призначення регламентується чинними нормативними документами (ДБН) та розраховується на стадії архітектурно-будівельного проєктування.

З точки зору дизайну інтер'єру та його можливої реконструкції, потрібно зазначити, що розміри світлових отворів беруть участь у визначенні масштабу та розкритті інтер'єру в навколишнє середовище відповідно до задуму дизайнера. Так, вікна-бійниці невеликих розмірів можуть підкреслити грандіозність чи створити відчуття безпеки простору, а вітраж розміром від підлоги до стелі може перетворити самотійний внутрішній простір на частину зовнішнього і зробити його відносно невеликим.

Проте дизайнер інтер'єру частіше працює зі штучним освітленням, яке забезпечує комфортні умови для діяльності людини в умовах недостатнього чи відсутнього природного освітлення за допомогою світлових приладів чи світильників. Світильники складаються з джерела світла (лампи) та світлової арматури (розсіювач, абажур) та групуються в єдину систему – освітлювальну установку. Світлові елементи установок розподіляються на три типи – точкові, лінійні та поверхневі. Характеризуються світильники та установки за допомогою особливостей світлопередачі, показниками якої стають кольоровість світлового потоку, підкреслювання кольорів та створення враження про середовище.

Особливості використання кольору в інтер'єрі. Колір в інтер'єрі як один з композиційних засобів формування простору відіграє подвійну роль – утилітарну та естетичну. Головною властивістю сприйняття кольірних композицій в інтер'єрах різних типів є те, що носіями барви стають поверхні архітектурних елементів, які обмежують простір приміщення (стіна, стеля, підлога), та предметне наповнення. Крім того, на колірне сприйняття інтер'єру впливає характер денного освітлення, розмір приміщення, увечері – джерела штучного світла. Якщо поверхні стін та стелі не мають художнього декору (карнізи, орнаментальні фризи, пілястри тощо), роль кольору зростає, тобто, *чим простіші архітектурні форми та інші декоративні елементи приміщення, тим важливішу роль відіграє колір в інтер'єрі.*

Формотворчі якості кольору допомагають візуально змінювати внутрішній простір приміщення, коректувати його пропорції. Дуже довгий коридор буде здаватися набагато коротшим, якщо торцева стіна буде фарбована інтенсивно у виразний колір. Розбілені тони зорозв розширюють маленьке приміщення, особливо коли в ньому з'явиться яскравий акцент. У маленьких низьких приміщеннях однакове світле забарвлення стелі та стін зменшить неприємне відчуття нависання стелі над головою. Навпаки, в разі дуже високого приміщення і потреби візуально знизити користуються двома прийомами: стелю фарбують у виразний колір; стелю та частини стін, що примикають до неї можна пофарбувати в один колір, інші частини – у контрастний, що відрізняється за світлістю чи тональністю.

Слід пам'ятати, що поверхні, які обмежують приміщення, попадають в поле зору людини неодноразово: стеля не привертає уваги спочатку, а підлога та стіни розглядаються постійно. Тому, якщо потрібно зберегти та підкреслити єдність простору, насамперед підбирають м'які кольори для підлоги та стін. Цілісність орнаментальної підлоги забезпечується, якщо малюнок на ній дрібний. Елементи у великорозмірному малюнку за можливості зближаються по кольору та тону. Стеля відіграє роль ще й відбивального елемента для природного та штучного освітлення, тому в приміщеннях з високим рівнем освітлення (школи, аудиторії, бібліотеки) рекомендується фарбувати стелю у світлі тони.

Вибір колірної схеми в основному залежить від функціонального призначення приміщення, тобто від типологічних ознак будівлі. Наприклад, у приміщеннях для інтелектуальної праці рекомендується застосовувати кольорову гаму зближених барв – від жовто-помаранчевих до зелено-блакитних. Гама холодних розбілених кольорів застосовується для оздоблення виробничих приміщень, де праця пов'язана із сильним зоровим напруженням. У "гарячих" цехах використовується гама холодних відтінків різного ступеня насиченості. Низькі температури, навпаки, потребують використання теплої гами в оздобленні приміщень. В інтер'єрах з короткочасним перебуванням відвідувачів (кафе, танцзали, фое кінотеатрів) можуть широко застосовуватися контрастні яскраві композиції, що сприяють нервовому збудженню (червоних, пурпурних відтінків), якщо при цьому не порушуються принципи колористичної гармонії.

Під час вибору загального колориту того чи іншого приміщення важливим є урахування його орієнтації по сторонах світу, особливо для облаштування житлових кімнат. Для кімнат, орієнтованих на північний бік, рекомендуються фарби теплих тонів, і навпаки – орієнтовані на південь приміщення фарбують з використанням холодної гами.

Одним з головних завдань для дизайнера інтер'єрів є створення не тільки просторового, й кольорового ансамблю. Композиція кольору інтер'єру будується на принципі нюансних чи контрастних сполучень. Перелік варіантів нюансних гармоній включає: монохроматичну гармонію, коли використовується єдиний тон, змінюється лише його насиченість в деталях; гармонію півтонів, яка є результатом змішування двох основних кольорів; гармонію близькорозташованих у спектрі кольорів. Контрастні гармонії в дизайні інтер'єру будуються на сполученні додаткових кольорів; сполученні контрастних кольорів; використанні трьох основних кольорів; сполученні сірих півтонів з яскравим кольоровим акцентом. Використання тієї чи іншої гармонії для ізольованого приміщення залежить від геометричних розмірів і пропорцій, призначення приміщення, характеру діяльності людей, що ним користуватимуться. У невеликих приміщеннях рекомендується використовувати один з типів нюансної гармонії за наявності дуже світлих розбілених кольорів. Використання більш яскравих контрастів протилежних кольорів потребує великого простору.

Колір об'ємно-просторової форми і її фактура також взаємопов'язані. Оскільки груба фактура переважно нейтралізує дію поліхромії, вона передбачає розвиток нюансної поліхромії. Гладка фактура узгоджується з контрастнішою поліхромією, оскільки не впливає на її дію. Дзеркальна фактура знижує насиченість кольорів і зменшує кількість помітних відтінків.

Пригадаємо явище кольорового сприйняття, що зветься феноменом Пуркиньє. Воно полягає в тому, що зі зміною рівня освітленості кольорові поєднання сприймаються дещо інакше. Наприклад, за денного освітлення синій колір сприймається більш темним, ніж червоний; у разі переходу до низького рівня освітленості (сутінки) червоний колір сприймається як темно-сірий, а синій – яскраво-сірим. Це явище може впливати на формоутворювальні ефекти поліхромії, що слід ураховувати в дизайні.

Також під час формування певного типу середовища великого значення набуває психофізична дія кольору. Знання реакцій людського організму на окремі кольори допомагає відкоректувати колористичну схему інтер'єру для створення оптимального колірної клімату в приміщенні. Загальновідомим є розподіл кольорів на збуджувальні та заспокійливі. До першої групи відносяться кольори довговальнової частини спектру – помаранчевий, червоний, жовтий. Синій колір, холодні відтінки зеленого заспокоюють, фіолетовий – пригнічує. Збуджувальну та заспокійливу дію кольорів учені пояснюють зв'язком між колірним сприйняттям та вегетативною нервовою системою.

Обладнання та предметне наповнення інтер'єрів. Предметне наповнення інтер'єру, що складається з меблів, побутових приладів і речей (у житлі), спеціального обладнання та інженерних пристроїв (у громадських та виробничих інтер'єрах), відноситься до галузі промислового дизайну і визначається насамперед функціональним призначенням приміщення. Від архітектурно-середовищних об'єктів виробу дизайну відрізняються менш жорсткими зв'язками з навколишнім середовищем з причини більшої мобільності. Предметне наповнення інтер'єру як елемент та ієрархічний рівень середовища має свої закони доцільності, композиції, конструкції та стилю, що, безумовно, підпорядковано загальним принципам формування інтер'єру. Отже, *обладнання* (предметне наповнення, меблі) інтер'єрного середовища – це всі його елементи, що мають функціональне призначення, відповідають йому за своєю конструкцією, матеріалом, ергономічними й естетичними якостями.

Є ціла низка класифікацій предметного наповнення для інтер'єру за різними властивостями, основними з яких є класифікації за функціональним призначенням, за габаритними розмірами, за способами розміщення у просторі, за конструктивними особливостями, за способом виробництва тощо.

За призначенням предметне наповнення інтер'єру розподіляється на таке.

Технологічне обладнання виробництва – це верстати, машини, устаткування, виробничі лінії, які розміщують тільки в інтер'єрах виробничого призначення, його формоутворення дуже мало пов'язане з ергономікою та антропометрією. Як правило, таке обладнання – елемент інтер'єру, що домінує.

Меблі – це група обладнання, призначена для безпосереднього розміщення на ньому або в ньому людей та елементів предметного наповнення інтер'єру. Існує кілька типів класифікації меблів: за призначенням (побутові й спеціальні), за характером розміщення в інтер'єрі (мобільні, стаціонарні і вбудовані), за використаними матеріалами тощо.

Інженерна інфраструктура – устаткування та пристрої, які забезпечують створення та моніторинг комфортного мікроклімату у внутрішньому середовищі будівлі (вентиляційні канали та пристрої, кондиціонери, світильники, пристрої для опалення та нагрівання води тощо).

Найбільш узагальнена сучасна класифікація обладнання та оснащення інтер'єрного середовища визначає такі групи: по-перше, все те обладнання, що безпосередньо працює заради прямого виконання середовищних процесів (трудова діяльність, сон, приготування їжі тощо). Тут може використовуватися спеціальне *технологічне обладнання* – верстати, меблі, побутові прилади; інформаційні пристрої – телефони, комп'ютери, пульти управління; *допоміжне обладнання* – ліфти, конвеєри, транспортні механізми. По-друге, обладнання, що створює умови для ефективного виконання середовищних процесів (освітлення, температурний та акустичний комфорт). Реалізуються ці функції за допомогою *інженерного обладнання*, різних приборів та пристроїв – вентиляторів, нагрівачів, торшерів. По-третє, обладнання, що пов'язане з підготовкою до побутового чи виробничого процесу та складування продуктів – різні ємності, холодильники, контейнери. По-четверте, речі та пристрої, які прикрашають середовище: елементи ландшафтного мистецтва (від квітів до акваріумів), твори декоративно-монументального мистецтва, історичні реліквії, елементи побутового та промислового дизайну, що надають комфортність внутрішньому середовищу.

Важливою з точки зору підвищення адаптивних та динамічних властивостей середовища є класифікація оснащення за *рівнем мобільності* (за В. Т. Шимко), а саме:

1) вбудоване обладнання, тобто елементи, які жорстко інтегровані в архітектурно-просторовий каркас середовища. В основному це технологічне

та інженерне обладнання (ескалатори, верстати, вентиляційні решітки і короби, каміни, радіатори опалення, приховане освітлення), які сприймаються як "постійні" деталі просторової композиції інтер'єру. Термін "життєвого" циклу – 15-30 років;

2) приставне (прибудоване) обладнання, що складається з корпусних меблів, сантехніки, освітлювальних приладів, мобільних перегородок, карнизів зі шторами тощо. Розміщення їх в інтер'єрі обумовлене зручністю користування, зафіксоване у просторі і створює стійку просторову ситуацію. Термін "життєвого" циклу – 5-10 років;

3) стаціонарне предметне наповнення і об'ємне обладнання, тобто речі, які звичайно мають "законне" місце, але можуть бути переставленими без кардинальної зміни просторової ситуації (фортепіано, телевізор з тумбою, акваріуми, великі вазони для квітів). Термін "життєвого" циклу – один місяць / рік;

4) рухомі об'ємні елементи, тобто крісла, стільці, торшери, нагрівачі, які можуть мати декілька фіксованих місць у просторі, і за потреби швидко перевтілюють функцію та образ інтер'єру. Термін "життєвого" циклу – один місяць / день;

5) мобільне наповнення (посуд, книги, інструменти, іграшки, одяг тощо) – те, що має свої місця, але швидко переміщується з причини частого використання. Термін "життєвого" циклу – один день / година.

Усі групи обладнання та оснащення інтер'єру, з одного боку, формують просторову структуру, а з іншого, служать художньому збагаченню характеристик простору, отже, можна стверджувати, що інтер'єр є багатошаровою сукупністю елементів різного призначення з різними формами мобільності.

Запитання для самопідготовки

1. *Яка функція природного і штучного освітлення в інтер'єрі?*
2. *Як використовується колір в інтер'єрах різного призначення?*
3. *Що таке контрастна і нюансна гармонія кольорів?*
4. *Класифікуйте обладнання інтер'єрів за призначенням.*
5. *Класифікуйте оснащення за рівнем мобільності.*

Список рекомендованої літератури: [20], [21], [22], [23], [34], [40], [48]

Розділ 4. Історичні та сучасні стилі в дизайні інтер'єрів

Лекція № 9. Стилi i напрямки проєктування інтер'єрів

*Поняття архітектурного стилю. Історичні стилі в інтер'єрі.
Сучасні стилі та стильові напрями у проєктуванні*

Стиль – це спільність образної системи твору мистецтва, спільність засобів художньої виразності, творчих прийомів, що історично склалися та обумовлені єдністю ідейно-художнього змісту такого твору. В архітектурно-дизайнерському проєктуванні стиль є фіксацією в комплексі предметно-просторових реалій, ознак й особливостей, що наповнюють середовище відповідно до способу життя. Іншими словами, середовищний дизайн (інтер'єр) є проєктним відображенням конкретного способу життя – історичного, соціального, професійного – в предметно-просторовому комплексі оточення людини. Кожному елементу цього комплексу властиві власні образні установки, що відображують ставлення людини до її життя, тому стиль творів інтер'єрного дизайну вміщує враження про усі складові параметри та настрої середовища – функціональні технології, технічні пристрої, твори декоративного мистецтва, габарити простору, естетичні норми його сприйняття тощо.

Кожна епоха створює свій певний стиль, який з нею приходить, еволюціонує, минає та відмирає або переходить на інший стиль, який, багато в чому відрізняючись, формується в його межах. Як би ми не прагнули відтворити той або інший інтер'єр, що належить минулій історичній епосі, ми отримаємо музейний експонат або декорацію. Однак можливість стилізації існує, і для цього потрібно вивчити і зрозуміти епоху й архітектурний стиль, нею створений, так, як це зробили італійські архітектори, які вивчили епоху еллінізму і відродили її образ у величному Ренесансі.

**Узагальнені особливості
формування інтер'єрів різних стильових напрямків**

Тип інтер'єру	Планувальна та об'ємно-просторова схема	Основні композиційні прийоми, художній образ	Колористика	Оздоблювальні матеріали та декоративно-ужиткове мистецтво	Меблі та обладнання
<i>Єгипетський стиль</i>					
Храмовий	Видовжений прямокутник у плані, приміщення розташовані на єдиній вісі; по мірі наближення до святилища об'єм та освітленість приміщень зменшується	вузькі прорізи вікон; центральнo-осьова симетрія; перебільшена масштабність; підкреслена кастовість суспільства	природний колір каменю; відкриті чисті кольори у розписах	поверхні конструктивних елементів вкриті висіченими ієрогліфами та малюнками (орнамент); розписи по штукатурці; символи в оздобленні (неба, сонця, зірок тощо)	саркофаг
Житловий	Дрібно-чарункова структура приміщень з різною висотою	мотив дверного portalу, одвірки, подібні до карнизів храмів	колір дерева, чисті кольори (чорний, білий, синій, жовтий, червоний)	розписи, кахлі, фарбовані рельєфи; орнаментика	пластичні, функціональні та сомасштабні людині меблі, покриті різьбленням, інкрустацією, емаллю, позолотою
<i>Стародавня Греція</i>					
Храмовий	Центр споруди – перистильний двір з галереєю, місце для зібрання громади	одерна система, простота і довершеність пропорційних співвідношень, що відображає демократичність суспільства	колористика природного мармуру та розписи відкритими чистими кольорами	величезні скульптурні зображення богів; інкрустація із золота та рельєфи; теракотові глазуровані плити	

Житловий	Вільна асиметрична планувальна схема, внутрішній дворик з перистилем - патіо, куди через дверні отвори виходять житлові приміщення	наявність порталної (вхідної) частини з колонами та фризом, що повернута у внутрішнє подвір'я; відсутність віконних отворів	фарба по штукатурці горизонтальними смугами червоного, білого, жовтого, блакитного кольорів	декоративні скульптурні елементи (фризи, фільонки) контрастують з гладкістю стін з мармуру; кесонна стеля; мозаїчні орнаментовані підлоги; керамічні вироби	прості за формою дерев'яні чи мармурові, функціональні столики, табурети, крісла, ложа; поява меблів, що можуть складатися
<i>Стародавній Рим</i>					
Храмовий	Центрально-атріумна планувальна схема, з розміщенням в атріумі фонтану чи водоймища; простір з єдиним центром	доповнена ордерна система; більш важкі пропорції порівняно з Грецією; відчуття помпезності та величі простору	кольори природного полірованого мармуру - від білого та пісочного до коричневого та сіро-чорного.	скульптура та скульптурний орнаментальний позо-лочений декор; кессонова стеля; мозаїчна підлога	світильники та канделябри
Житловий	Симетрична схема планування, дрібні приватні приміщення навколо перистильного двору із садом	зберігається ордерна система; образ будинку більш величний, статичний, ніж давньогрецький	природно-стримана гама кольорів, у розписах - теракотово-червона, зелена, біла	штукатурка на стінах; оздоблення фресками різних видів; мозаїка	меблі (бронза, мрамур, плетена) насичені декором; складані стільці; шафи з полицями; декоративні завіси над ліжком
<i>Візантійський</i>					
Храмовий	Величезний єдинокупольний простір, що спирається на арочні опори стовпів	театралізований характер богослужіння вплинув на створення грандіозного динамічного простору, що прославляє імператорську владу	кольори природного каменю: сірувато-блакитний, коричнево-золотисте оздоблення купольних конструкцій	монументально-декоративний живопис, мозаїки (смальта)	природне (отвори під куполом) та штучне освітлення (люстри, канделябри)

Романський					
Храмовий	Циліндричне склепіння; в основному тринефна схема планування	розподіл внутрішньої поверхні стін на три частини; суворість та простота образу; «важкі» пропорції елементів	жовтуватий колір каменю, прекрасно оброблений	фресковий монументальний живопис на алтарній частині апсиди; незначні скульптурні прикраси	декоративна аркада - трифорій
Житловий	Пласка невисока стеля або прикрашене арками склепіння; основний елемент – вогнище з навісом-витяжкою	мала насиченість декоративними елементами, «утилітарність» інтер'єру	стримані природні кольори	розпис стін, дерев'яний орнаментований геометричний декор; скляний вітраж	меблі малочисельні: дерев'яні скрині, стільці; лави, шафи простих форм
Готичний					
Храмовий	Зростання простору догори завдяки стрілочастій арці склепіння та каркасному типу будівництва	динамічність, піднесеність	колір декоративний, застосовується естетично, а не символічно	скульптура, кольорові вітражі; кам'яні плиточні підлоги зі складним малюнком	лави
Житловий	Видовжений у глибину бюргерський будинок мав два-три рівні: лавка, загальна зала; спальні; доміганта залу – комин	видовженість форм елементів інтер'єру, від конструкцій до побутових виробів; зала добре освітлена отворами з матовим склом; житло все більш зручне	стримані природні кольори	об'ємне та пласке різьблення дерев'яних елементів меблів та балок стелі; застосування тканин (гобелени, шпалери, подушки); мідний, скляний, керамічний посуд видовжених форм	каміни, скрині-кофри, балдахіни над ліжками; високі шафи та етажерки

Відродження					
Храмовий	Величезні підкупольні простори, симетрична схема планування	проста симетрична композиція, рівномірність і довершеність пропорцій, візуальна легкість елементів та просторів; відповідність людському тілу	сильний та легкий контраст кольорів природних мармурів різних видів (мозаїки); яскраві легкі кольори фрески	інкрустація цінними мармурами; фресковий живопис; різьблення по каменю та дереву; скульптурні рельєфи; техніка декоративного оздоблення «сграфіто»	лави
Житловий	Багаторівнева структура будинку, часто з громадськими функціями; кімнати палаццо прямокутної форми розміщувалися ланцюжком уздовж фасадів; поява кабінетів для наукових занять; парадні зали	багато повітря і світла завдяки широким вікнам та балконам; піднесеність, ошатність; тонка проробка деталей декору; художня інтерпретація античних мотивів	контраст світлої штукатурки і темних дерев'яних меблів та конструкцій (балки, балясини)	покриття штукатуркою стін, нижня частина – дерев'яні панелі; килими шпалери; кам'яна чи фаянсова плитка на підлозі; декоративний посуд; скульптура у нішах; орнаментальний стінний та плафонний розпис; розпис меблів	стіл у центрі приміщення; скрині як головний елемент; лавки, розписані та вкриті позолотою; складані стільці; двоярусні шафи; ліжка зі спинками та легким балдахіном
Бароко і рококо					
Храмовий	Планувальна схема симетрична (десиметрична), невеликі простори розташовуються навколо великого – центрального; перепади висот в інтер'єрі	підкреслена монументальність; контраст інертного та динамічного об'ємів; нелюдські вимірювання і масштабність; невідповідність пропорціям людини, фантастика	яскраві, святкові кольори, позолота; кольоровий мармур	стіни прикрашені ліпниною – стукко (ордерні елементи, пілястри, гірлянди); плафонний розпис; отвори мають пишні карнизи; скульптура	люстри

Продовження табл. 1

Житловий	Прийом планування невеликих кімнат навколо головної зали; криволінійність форм приміщення у плані	вигнутість, заокругленість форм елементів просторової композиції; максимальна пишність	живописність світлових та кольорових ефектів: химерне поєднання кольорів та фактур матеріалів; кольори рококо розбілені, бліді порівняно з інтенсивною колористикою зрілого барокко	розпис під мрамур дерев'яних стінних панелей; застосування тканин: килими, драпірування стін (шовк, оксамит), скатертини; мармурові та бронзові деталі меблів	збільшені пропорції меблів, важкість форм та пишність золоченого декору; м'які зручні меблі для сидіння – крісла та дивани з вигнутими спинками та підлокатниками; шафи з інкрустацією камінням, бюро-кабінети
<i>Класицизм та ампір</i>					
Храмовий	Симетрична планувальна схема у вигляді хреста; основний простір у вигляді паралелепіпеду; сферичний підкупольний простір	центр композиції – алтарна частина чітких геометричних форм	монохромне фонове вирішення стін; чисті яскраві кольори розписів; кольори золота й бронзи у декорі	світлий камінь чи штукатурка для стін; полірована кам'яна яскрава плитка для підлоги	
Житловий	Центрально-вісьова композиція плану, анфіладне розміщення приміщень; нові типи приміщень - танцювальні зали, кабінети, круглі, квадратні та прямокутні на плані	проста порівняно з рококо, статична композиція просторів, чіткий розподіл конструктивних елементів; тектонічність стін та стелі; застосування куполу чи бельведеру; геральдичні мотиви	білі, блакитні, рожеві, світло-зелені, бежеві тони класицизму; інтенсивні тони як акценти - ампір	повернення класичних орнаментів; античні стукковий декор та скульптура; декоративні тканини для стін та м'яких меблів; бронза для світильників	симетричні прямокутні форми меблів; дерев'яні частини меблів, покриті фарбою ніжних відтінків з позолотою; вази з фарфору, скла та кристалю

<i>Модерн</i>					
Громадський	Цілісність архітектури та предметно-просторового середовища; принцип вільного планування; парадна та житлова частина будинку; зручність і гігієнічність	живописність, образність форм, неповторність художньо-пластичних рішень простору інтер'єрів; натуралістичність «рослинного» мистецтва	кольори і фактури матеріалів, їхні декоративні властивості вийшли на перший план; вишукані відтінки кольорів	оздоблювальні матеріали не відігравали головної ролі, використовувалося поєднання багатьох матеріалів, з утворенням нюансів	меблі зручні, більш прості у використанні, стінні шафи та ніши; хвилясті форми елементів меблів
Житловий					
<i>Ар-деко</i>					
Громадський	Укрупнені пропорції, чіткість об'ємно-планувальних схем; поєднання суворих та заокруглених ліній та об'ємів; невелика відмінність житлових та громадських інтер'єрів	поєднання протилежних рис: плавні лінії, геометричні форми, архаїчні елементи, етнічність; розкіш та елегантність	контрастна кольорова гама: білий, чорний, бежевий, сірий, золотий, червоний, теракотовий, жовтий, блакитний	мармур, яшма, лако-ване дерево, бронза та хромований метал, скло, шкіра, слонова кістка; геометричні орнаменти; декоративна скульптура; настінний живопис; фонтани, дзеркала, віяла, торшери	прямі чи ламановигнуті форми меблів; поєднання металу з деревом; екзотичні матеріали та незвичні фактури у меблях та аксесуарах; синтез мистецтв в інтер'єрі
Житловий					
<i>Конструктивізм та функціоналізм</i>					
Громадський	Матеріально-конструктивний компонент архітектури відіграє головну роль; геометризація форм планів та об'ємів; величезні простори з опорами-колонами	аскетизм і раціоналізм; поєднання великих площин стін та стрічкових віконних отворів; «перетікаючий» простір	ахроматичні кольори; відкриті чисті кольори як акценти в композиції; контрастність	контрастне поєднання матеріалів і фактур: дерево і метал; метал і скло; цегла та кахлі; авангардний живопис та скульптура; мала насиченість декоративними деталями	Меблі та обладнання простих геометричних форм; вбудовані та модульні меблі; меблі з гнутих металевих трубок

Житловий	Ідея комунізації житла – стандартні квартири з невеликими приміщеннями; вільне планування заміських віл	дом – машина для житла; відкритість до природного оточення			
<i>Постмодернізм та деконструктивізм</i>					
Громадський	Створення динамічних структур, криволінійних поверхонь, поворотів осей; імітування хаосу в конструктивних рішеннях; функціональність приховується під "грою" об'ємів та площин	Метафоричність і несподіваність художніх образів, символізм, звернення до історичного минулого; провокація сильних емоцій, ефекту небезпечності	кольорова гама в основному нейтральна, але з необмеженим вибором акцентів – блискучих, яскравих, несподіваних	синтетичні матеріали в оздобленні та оснащенні; у регіональному дизайні (Японія, Фінляндія) збереження традицій в поєднанні з технічними нововведеннями	Меблі вироблені з нетрадиційних матеріалів; тимчасові одноразові меблі; використання класичних архітектурних елементів як деталей меблів та обладнання
Житловий	Планування вільне та асиметричне, іноді використовуються класичні схеми			матеріали втрачають своє призначення: для підлоги використовуються для стелі та стін; елементи кітчу, перфомену	меблі та аксесуари нетрадиційних форм та матеріалів, невластивих житлу (скло, пластик, метал); меблі-трансформери

Стильові напрями кінця XX- поч. XXI ст.					
Хай-тек					
Громадський	Внутрішнє середовище є продовженням архітектурно-конструктивної схеми будівлі, відображує її; відкриті простори, великі площі поверхонь скляних стін	образ апелює до форм штучного, часто футуристичного, середовища; відкриті інженерні комунікації та демонстрація їхньої роботи; техніцизм	колористична гама матеріалів та конструкцій: «металеві» кольори і фактури, «неприродність» матеріалів	метал, скло, пластик; нетрадиційні рішення у виборі матеріалів та фактур; відмова від природних матеріалів	велика кількість складного технологічного обладнання, прихованого чи демонстрованого
Житловий	Квартири–студії, «перетікаючий» простір	дещо «нежитловий» характер приміщень; геометрична простота форм			меблі, що трансформуються та управляються електронікою; обладнання, немов запозичене з «нежитлового» середовища ("промислові" світильники, "лікарняні" столи й ліжка)
Мінімалізм					
Громадський	«Менше» означає «більше», прості і раціональні планувальні рішення	образ відвертості, підкреслена простотою форм демократичність	монохромна колористична гама; основні кольори; контрастні акценти на «спокійному» тлі	відверта демонстрація матеріалів конструкцій: цегли, бетону, штукатурки; ретельний вибір оздоблювальних матеріалів, або природних, або синтетичних; відсутність складного декору	чіткі лінії меблів та обладнання без зайвого декору
Житловий	розумна функціональність та зручність об'ємно-планувального рішення; відкритість простору, багато повітря і світла	лаконічна вишуканість образу; відчуття «нежитлового» простору, упорядкованості			

Біо-тек					
Громадський	М'які складні біоморфні планувальні та об'ємні структури, побудовані завдяки сучасним комп'ютерним технологіям; фрактальні структури. Часто виникають протиріччя між прямокутністю планування й конструктивної схеми та криволінійністю об'ємів і просторів	проголошує прагнення до м'яких форм живої природи: рослин, тварин, природних ландшафтів	колористична природна гама	високоміцні пластичні матеріали на синтетичній основі; традиційні матеріали з використанням нових технологій обробки, які покращують їхні технічні та естетичні якості; декорування інсталяціями, що імітують природні форми	плавні складні лінії і форми меблів та обладнання, вироблених з використанням комп'ютерних технологій
Житловий					
Лофт					
Громадський	Вільне, "студійне" планування, гарне освітлення (великі вікна чи стельові ліхтарі), підвищена висота стелі, виносні конструкції (пілони, балки, ферми)	"промисловий", брутальний образ, що не відповідає новому призначенню приміщення	в основному нейтральна кольорова гама з акцентами кольору матеріалів конструкцій	відкриті матеріали конструкцій (або їхня імітація): цегла, бетонні плити, штукатурка; відсутність декоративних елементів оздоблення, але використання творів сучасного мистецтва – графіки, живопису, скульптури	демонстрація елементів "промислового" призначення та інженерних пристроїв: відкритих стояків, вентиляційних труб; мінімальна кількість меблів, яка також має "нецивільний" вигляд, і конструкції
Житловий					

Запитання для самопідготовки

1. *Що таке стиль в архітектурі і дизайні?*
 2. *Поняття соціальної обумовленості інтер'єрного середовища в різні епохи.*
 3. *Опишіть особливості інтер'єрів стародавнього світу: Єгипту, Греції, Риму.*
 4. *Особливості формування візантійського стилю в інтер'єрі. Романський і готичний стиль в архітектурі внутрішнього простору будівель.*
 5. *Опишіть стильові особливості інтер'єрів періодів Відродження, Барокко і Рококо.*
 6. *Опишіть інтер'єри епохи Класицизму, імперський стиль.*
 7. *Які особливості формування інтер'єрів кінця XIX - початку XX ст. (модерн, ар-деко, конструктивізм)?*
 8. *Інтер'єри епохи постмодернізму, напрямки і течії.*
 9. *Які стильові особливості формування інтер'єрів XXI ст. (хайтек, мінімалізм, екодизайн, етнодизайн, біотек, техно)?*
- Список рекомендованої літератури: [3], [4], [5], [6], [8], [14], [18], [32], [33], [49], [59].*

Розділ 5. Методика проєктування інтер'єрного середовища

Лекція № 10. Основні завдання, етапи й методи реалізації проєктного процесу

Сфери, процес, технології проєктування. Зміст процесу розробки проєктного рішення в архітектурно-дизайнерському проєктуванні. Етапи і методи розробки архітектурно-дизайнерського рішення. Стандартизація в галузі дизайну

Проєктування – безперервний поступовий процес, у якому наукова і технічна інформація використовується для створення нової системи (середовища), нового устрою (речі) або нової технології, що здатні приносити користь суспільству. Зміст процесу проєктування полягає в поступових наближеннях, що містять у собі перевірку отриманих результатів на відповідність вимогам, поставленим перед проєктом. Процес проєктування інтер'єрного середовища містить декілька етапів: аналітичний, концептуальний та синтезуючий.

Процес проєктування сьогодні, як усі види людської діяльності, дуже ускладнився, розшарувався на види, етапи й галузі, що вплинуло на розподіл спеціалістів на самостійні підрозділи, кожен зі своїми предметами діяльності, методами й підходами, технічним облаштуванням тощо. Часто ці підрозділи не пов'язані ані адміністративно, ані в просторі-часі. Тільки в деяких випадках цілісне, гармонічне художнє середовище створюється свідомо, за єдиним задумом.

Спеціалісту потрібно розрізняти сфери проєктного творення в архітектурному середовищі, яких виділяють три:

- розробка інженерних пристроїв конструктивних, технологічних рішень, що охоплює деталі, обладнання, предметне оснащення середовищних об'єктів, тобто проєктування систем, які підтримують середовище в робочому стані;
- формування безпосередньо станів середовища, умов проведення тієї чи іншої діяльності в такому середовищі: забезпечення мікроклімата, комфортності, технологічної свободи тощо;
- формування художніх вражень від середовища, які немов би збирають якості його спеціальних станів та доповнюють їх індивідуальними естетичними та емоційно-образними характеристиками.

Незважаючи на очевидну нерозривність виділених сфер та результатів їхньої діяльності, на практиці проєктування вони є автономними та мало пересікаються. Образну сферу взяли на себе «зодчі», «стани» формують технологи, інженери; предметним наповненням середовища займаються дизайнери, меблярі, художники, озеленювачі. Спеціалісти в галузі середовищного дизайну повинні професійно розбиратися в усіх напрямках та їх узгоджувати.

Технологія проєктування виділяє такі види проєктного процесу залежно від інструментарію, що застосовується, а саме:

- традиційний, віками відпрацьований процес ручного графічного пошуку та закріплення проєктного задуму в малюнках, кальках, кресленнях;
- проєктування блоками, готовими секціями, серіями, макетними модулями, коли складний об'єкт немов би складається з відпрацьованих до вірцевості "нормалей";
- застосування сучасної електронної техніки та комп'ютерної графіки, метод, що поєднує два попередніх.

**Зміст і порівняння процесу розробки проєктного рішення
в архітектурно-дизайнерському проєктуванні**

<i>Етапи процесу проєктування</i>	<i>Завдання і результати під час архітектурного проєктування</i>	<i>Додаткові завдання і результати під час дизайнерського проєктування</i>
Вироблення установок на проєктування	збір даних, складання завдання на проєктування	розробка дизайн-концепції, дизайн-програми, аналіз завдань для суміжників
Пошук та розробка принципової ідеї	виконання клаузур, фор-ескізів, складання та відбір варіантів, затвердження ескізів	розробка спеціалізованих та «обмежених» варіантів за складовими середовища, їхній синтез у загальному рішенні
Уточнення ідеї, розробка деталей	технічний і робочий проєкти	розробка ескізних і технічних проєктів у складі завдань суміжників
Авторський нагляд під час реалізації	коректування деталей рішення	участь в роботі суміжників, у виробничо-технологічних розробках

Зазначена вище послідовність "працює" для проєктування різних рівнів архітектурного середовища: в містобудуванні, об'ємній архітектурі, дизайні інтер'єру. Дизайнерський підхід відрізняється від традиційного архітектурного деякими особливостями, а саме: по-перше, в дизайнерському проєктуванні найбільше значення надається попереднім стадіям, на яких формулюються не тільки завдання проєкту, а й можливі шляхи для їхнього вирішення. Також тут, за дизайнерською традицією, закладаються основи винаходів, незвичних поєднань утилітарного та естетичного. По-друге, працюючи із середовищем, проєктувальник повинен більше уваги приділяти проєктному аналізу – усвідомленню можливих наслідків життєдіяльності, побутових та художніх.

Отже, дизайнерська розробка складається з двох напрямів художнього пошуку: 1) побудування композиції з усіх компонентів, що складають цей середовищний об'єкт; виділяються головні та другорядні члени композиції – домінанта, акценти, фон; 2) гармонізація, узгодження вигляду тієї системи об'ємів, просторів, предметів, деталей, кольірних плям, які створюють середовищну ситуацію за рахунок уточнення їхніх форм, розмірів, яскравості, членування тощо.

Композиція утворює основу художнього рішення, проголошує майбутній образ, тоді як гармонізація наповнює цей каркас потрібними виразними деталями, новими відчуттями, згладжує гострі кути, збирає в ансамбль різномірні враження, пропорції, відтінки кольорів.

Система принципів, що відображає взаємовідносини "людина – предмет – середовище" виявляється у чотирьох групах вимог (соціальні, утилітарно-функціональні, ергономічні, естетичні). Архітектурне середовище належить до категорії об'єктів, що характеризуються сукупними, системними якостями. Тобто інтер'єр – це системний об'єкт, й усі проєктні дії спрямовані на те, щоб визначати окремі елементи системи та розробляти їх по черзі. Отже, системний дизайн – це стратегія, сукупність дій з використанням різних методів проєктування, які можуть бути лінійними (послідовний ланцюжок дій, які приводять до результату), циклічними (з поверненням до якогось з минулих етапів), розгалуженими (що включають паралельні чи альтернативні етапи проєктування). З іншого боку, системний дизайн – це тактика, метою якої є прагнення досягти внутрішньої сумісності між частинами та зовнішньої сумісності системи із навколишнім середовищем.

Етапи і методи розробки архітектурно-дизайнерського рішення

Перший етап – збір усіх даних, що стосуються майбутнього об'єкта: місце будівництва, рельєф, клімат, історична довідка, ділянка, замальовки, фотофіксація, схема генерального плану. Методи: анкетування, прогнозування із залученням експертів, робота з літературою, історичними документами. Результат: завдання на проєктування.

Другий етап – відпрацювання творчої проєктної установки авторської орієнтації. Розробляється низка варіантів рішень майбутнього проєкту відповідно до прототипів. Методи: аналітичний, згідно з прототипами.

Третій етап – пошук проєктної ідеї (концепції). Методи: графічний, макетування, моделювання. Методики: машинні, інтелектуальні (мозкова атака, колективний пошук ідеї, творчий семінар). Результат: ескіз-ідея, що відрізняється адекватністю (реалістичність, правдивість), условністю (наближеність, але не точне відтворення об'єкта), концептуальністю (наявність творчого задуму, який демонструє позицію автора).

Четвертий етап – проєктна розробка, результатом якої є технічний проєкт, де визначено основні метричні та просторові характеристики об'єкта. Підготовка усіх матеріалів для можливої реалізації проєкту в конкретних матеріалах. Взаємодія із суміжниками, будівниками утворює зворотний зв'язок. Результат: робочі креслення.

Стандартизація у галузі дизайну

Одними з перших стандартів у світі були "протостандарти" – канони. Сучасні стандарти в галузі дизайну із соціально-культурної точки зору є своєрідними технічними канонами, які часто ізольовані від середовища та виробництва з причини нерозуміння дійсних функцій стандартизації й нормування. Також ситуація ускладнюється позицією багатьох творців, які вважають, що "прекрасне" стандартизації не підлягає. Л. Пожитнов вважав, що "усякий предмет, розрахований на задоволення будь-якої матеріальної потреби, здобуває естетичний зміст остільки, оскільки сама ця потреба духовно багата, оскільки в житті утилітарне не суперечить естетичному, як щось принципово інше за природою, а навпаки, одне існує в іншому" (Л. Пожитнов. Творча спадщина Баухауза). Отже, принцип впорядкованості є загальним і для стандартизації, і для формоутворення.

Нормативне забезпечення робіт у галузі дизайну та ергономіки має за мету створення й розвиток відповідної нормативної бази, її гармонізацію з вимогами директив ЄС, а також розроблення відповідних нормативних актів з проблем дизайнерської діяльності, оптимізації середовища життєдіяльності людини, підвищення якості та конкурентоздатності промислової продукції.

У ЄС існує система стандартів міжнародної організації стандартизації (ISO) та науково-технічних й професійних об'єднань (асоціацій), які містять достатньо високі вимоги та мають іншу структуру порівняно з ДСТУ (Державний стандарт України). Одним із завдань держави є розробка нових та гармонізація чинних стандартів у галузі дизайну. Український науково-дослідний інститут дизайну та ергономіки (НАУ) з початку 90-х років займався розробкою ДСТУ відповідно до вітчизняних і міжнародних пріоритетів стандартизації за такими напрямками: стандартизація антропометричних параметрів людини (ДСТУ ISO 7250 та ін.); стандартизація робочого місця (ДСТУ ISO 9241-5, 11064-4, 14738, 11226); стандартизація робочого середовища (ДСТУ ISO 11064-1 – 11064-7); стандартизація графічних знаків (блок

ISO 7000 та 7001). Спеціалісти з дизайну інтер'єру та обладнання мають розбиратися та використовувати в разі потреби зазначені нормативні документи, якщо ергономічний чинник є основою для проектування приміщень.

Запитання для самопідготовки

1. *Що входить в поняття процесу проектування?*
2. *Опишіть сфери проєктного творення архітектурного середовища.*
3. *Якими є зміст і технології процесу проектування?*
4. *Які етапи і методи розробки дизайнерського рішення ви знаєте?*
5. *Що таке стандартизація в дизайні інтер'єру та обладнання?*

Список рекомендованої літератури: [13], [50], [51], [52].

Список рекомендованої літератури

1. Абызов В. А., Куцевич В. В. Архитектура общественных зданий с гибкой планировкой. – К. : Будівельник, 1990. – 112 с.
2. Агранович-Пономарева Е. С. Интерьер и предметный дизайн жилых зданий. – 2-е изд. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. – 348 с. – (Высшее образование).
3. Адамс С. Движение искусств и ремесел. – М. : Радуга, 2000. – 128 с.
4. Алвар Аалто. Архитектура и гуманизм. – М. : Прогресс, 1978. – 224 с.
5. Аронов В. Р. Теоретические концепции зарубежного дизайна. – М. : ВНИИТЭ, 1992. – 122 с., ил.
6. Аронов В. Р. 100 дизайнеров Запада. – М. : ВНИИТЭ, 1994. – 216 с.
7. Білодід Ю. М., Поліщук О. П. Основи дизайну: навч. посіб. – К. : Парапан, 2004. – 240 с.
8. Блашлевич Р. СГХМ-ВХУТЕМАС-ВХУТЕИН-АРФАК. – 1918–1930 / Р. Блашлевич, В. Іванов // Архитектурные школы Москвы. Исторические данные. 1749 – 1995. Сб. 1. – М. : Мол. СЛ. России, 1995.
9. Блохин В. В. Интерьер промышленных зданий. – М. : Стройиздат, 1989. – 270 стр.
10. Воронов Н. В. Очерки истории отечественного дизайна, ч. II. – М. : Изд-во Моск. гос. худ.-пром. ун-та им. С. Г. Строганова, 1998. – 145 с.
11. Гидион З. Пространство, время, архитектура; сокр. пер. с нем. М. В. Леонене, И. Л. Черня. – 3-е изд. – М. : Стройиздат, 1984. – 455 с.

12. Глазычев В. О дизайне: Очерки по теории и практике дизайна на Западе. – М. : Искусство, 1976. - 192 с.
13. Грашин А. А. Методология дизайн-проектирования элементов предметной среды (дизайн унифицированных и агрегатированных объектов): учеб. пособие для студ. архит. и дизайн. спец. – Москва : Архитектура-С, 2004. – 229 с.
14. Гропиус В. Границы архитектуры. – М. : Искусство, 1971. – 286 с.
15. Даниленко В. Я. Дизайн: підруч. / В. Я. Даниленко. – Х. : ХДАДМ, 2003. – 320 с.
16. ДБН В.2.2-15:2019. Житлові будинки. Основні положення. – К. : Мінрегіонбуд України, 2019. – 44 с.
17. ДБН В.2.2-9:2018. Громадські будівлі та споруди. Основні положення. – К. : Мінрегіонбуд України, 2018. – 43 с.
18. Иконников В.А. Зарубежная архитектура. От "новой архитектуры" до постмодернизма. – М. : Стройиздат, 1982. – 255 с.
19. Ежов В. И. Архитектура общественных зданий и комплексов / В. И. Ежов, С. В. Ежов, Д. В. Ежов // под общ. ред. д-ра арх., проф. В. И. Ежова. – К. : ВИСТКА, 2006. – 380 с.
20. Иттен Иоханнес. Искусство цвета. – М. : Издатель Д. Аронов, 2000.
21. Иттен Иоханнес. Искусство формы: пер. с нем. и предисл. Л. Монаховой. – М. : Издатель Д. Аронов, 2001. – 136 с.
22. Кащенко О. В., Михайленко В. Є. Основи біодизайну: навч. посіб. – К. : 2011. – 223 с.
23. Кес Д. Стили мебели. – Будапешт, 1981. – 270 с.
24. Кликс Р. Р. Художественное проектирование экспозиций. – М. : Высш. шк., 1978. – 172 с.
25. Король В. П. Архітектурне проектування житла: навч. посіб. – К.: ФЕНІКС, 2006. – 208 с.
26. Крижанівська Н. Основи ландшафтного дизайну: Підручник. – К. : Ліра-К, 2009. – 217 с.: іл.
27. Кринский В. Ф., Ламцов И. В., Туркус М. А. Элементы архитектурно-пространственной композиции. – М. : ОНТИ Госстройиздат, 1934. – 172 с.
28. Лінда С. М., Данчак І. О. Пристосування житлового середовища для потреб людей з обмеженими фізичними можливостями [Текст]: авч. посіб. для студ. базового напряму «Архітектура» та архітекторів-практиків. Національний ун-т «Львівська політехніка». – Л. : Видавництво Національного ун-ту «Львівська політехніка», 2002. – 128 с.

29. Лінда С. М. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд [Текст]: навч. посіб. / С. М. Лінда; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – 2-ге вид., випр. і допов. – Л.: Вид-во «Львів. політехніки», 2013. – 642 с.
30. Лисициан М. В. и др. Интерьер жилых и общественных зданий: учеб. для вузов. – М.: Стройиздат, 1973. – 240 с.
31. Любимова Е. ВХУТЕМАС-ВХУТЕИН (1920–1930). Московская школа дизайна. – М.: ВНИИТЭ, 1991. – С. 20–26.
32. Малік Т. В. Історія дизайну архітектурного середовища: навчальний посібник / Київськ. нац. ун-т буд-ва і архіт. – Київ: [б.в.], 2003. – 190 с.
33. Мастера советской архитектуры об архитектуре. Избр. отрывки из писем, статей, выступлений и трактатов: в 2-х т. / Под общ. ред. М. Бархина и др. – М.: Искусство, 1975. – Т.1. – 544 с.
34. Минервин Г. Основы проектирования оборудования для жилых и общественных зданий: учеб. пос. – М.: Архитектура – С, 2004. – 112 с.
35. Михайлов С. История дизайна: учеб. для вузов. – 2-е изд. испр. и доп. – М.: Союз дизайнеров России, 2004. – Т. 1. – 280 с.
36. Михайлов С. История дизайна: учеб. для вузов. – 2-е изд. испр. и доп. – М.: Союз дизайнеров России, 2004. – Т. 2. – 396 с.
37. Новикова Е. Б. Интерьер общественных зданий (художественные проблемы). – М.: Стройиздат, 1984. – 272 с.
38. Нойферт П., Нефф Л. Проектирование и строительство. Дом, квартира, сад: перевод с нем. 3-е., пер. и доп.: – М.: Изд. "Архитектура-С", 2005. – 264 с.
39. Основы дизайна: навчальний посібник / Ю. Білодід, О. Поліщук. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2004. – 239 с.
40. Олійник О. П. Основы дизайна інтер'єру: навч. посіб. / О.П. Олійник, Л.Р. Гнатюк, В.Г. Чернявський. – К.: НАУ, 2011. – 228 с.
41. Раннев В. Р. Интерьер: учеб. пособие для архит. спец. вузов. – М.: Высш. шк., 1987. – 232 с.
42. Рунге В. Ф. Основы теории и методологии дизайна: учеб. пособ. / В. Ф. Рунге, В. В. Сеньковский. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Пресс: Социально-политическая мысль, 2005. – 368 с.
43. Рунге В. Ф. Эргономика и оборудование интерьера: Учеб. пособие. – М.: Архитектура, 2005. – 160 с.
44. Тімохін В. О., Шебек Н. М., Третьяк Ю. В. та ін. Основы дизайну архітектурного середовища. – К.: 2010. – 395 с.
45. Ткачёв В. Н. Архитектурный дизайн (Функциональные и художественные основы проектирования): учеб. пособие / В. Н. Ткачёв. – М.: Архитектура. 2006. – 352 с.

46. Хан-Магомедов С. О. Архитектура Советского авангарда: в 2 кн.; кн. 1. Проблемы формообразования. Мастера и течения. – М. : Стройиздат, 1996. – 709 с.
47. Хан-Магомедов С. О. Пионеры советского дизайна. – М. : Галарт, 1995. – 424 с.
48. Харди У. Путеводитель по стилю «Ар-нуво»: пер. с англ. Т. Бондарук, М. Ламути. – М. : Радуга, 1998. – 128 с.
49. Харпер К. Ваш дом. Стили интерьера / К. Харпер. – М. : Кладезь-букс, 2005. – 223 с.
50. Холмянский Л. М. Дизайн: учеб. пособие / Л. М. Холмянский, А. С. Щипанов. – М. : Просвещение, 1985. – 240 с.
51. Шимко В. Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование: учеб. пособие. – М. : Архитектура, 2004. – 296 с.
52. Шимко В. Т. Типологические основы художественного проектирования архитектурной среды: учеб. пособие по спец. "Архитектура" / Моск. архит. ин-т (Гос. академия). – М. : Архитектура - С, 2004. – 101с. : ил.
53. Шпара П. Е. Техническая эстетика и основы художественного проектирования: підруч. – К. : Вища шк., 1989. – 296 с.
54. Шумега С. С. Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну меблів та інтер'єра: навч. посіб.; М-во освіти і науки України, Прикарпатський ун-т ім. В. С. Стефаника, Ін-т культури і мистецтв. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 298 с.: іл.

Допоміжна література

55. Fiell Charlotte, Fiell Peter, Industrial design A-Z. – Taschen, 2000. – 768 S.
56. Дизайн интерьера квартиры и загородного дома на компьютере в ArCon Home 2: самоучитель / Д. Б. Герасимов, И. А. Клеандрова, Р. Г. Прокди. – СПб. : Наука и техника, 2008. – 248 – [1] с.: ил., 4 л. цв. ил. (Сер. "Самоучитель").
57. Дизайн интерьера: 500 креативных идей / Тесса Ивли: пер. Е. Зайцевой. – М. : ЭКСМО, 2005. – 255 с.: цв.ил.
58. Современный ландшафтный дизайн : Иллюстрированная энциклопедия [Текст] / Л. И. Ивахова, С. С. Фесюк, В. С. Самойлов; ред. Т. Г. Авербух [и др.] ; худ. М. П. Раскосова [и др.]. – М. : Аделант, 2009.
59. Зиміна С. Б. Стили інтер'єру : навч. посіб. / С. Б. Зиміна. – К. : Довіра, 2018. – 360 с.

Для нотаток

Для нотаток

Навчальне видання

Третяк Юлія Вікторівна

ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ ІНТЕР'ЄРУ

Конспект лекцій

Редагування та коректура *Н.Ф. Поліщук*
Комп'ютерне верстання *А.П. Селівестрової*

Підписано до друку 14.12. 2020. Формат 60х84 ^{1/16}

Ум. друк. арк. 4,88 Обл.-вид. арк. 5,25

Електронний документ. Вид № 7/І-20

Видавець і виготовлювач

Київський національний університет будівництва і архітектури

Повітрофлотський проспект, 31, Київ, Україна, 03680

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 808 від 13.02.2002 р.